

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Modesto Petrausko,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

Bendrovių likvidavimo teisinio reglamentavimo ir taikymo problemos
The Regulatory Framework and Application Issues of Corporate Liquidations

Vadovas: lekt. Gintautas Bartkus

Recenzentas: asist. Jurga Greičienė, LL.M

Vilnius 2008

Turinys

Ižanga	3
I. Likvidavimo samprata	5
II. Bendrovės likvidavimo pagrindai	6
1. Savanoriškas likvidavimas	6
2. Priverstinis likvidavimas	8
2.1. Teismo ar kreditorių susirinkimo sprendimas likviduoti bankrutavusį juridinį asmenį	8
2.2. Teismo priimtas sprendimas likviduoti bendrovę atlikus bendrovės veiklos tyrimą....	11
2.3. „Mirusių“ bendrovių problema	13
2.4. Juridinio asmens dalyvių skaičiaus sumažėjimas mažiau nei įstatymų leidžiamas minimumas	23
2.5. Bendrovės steigimo pripažinimas negaliojančiu	24
2.6. Likvidavimo pagrindai užsienio šalių teisėje.	26
III. Likvidatorius	28
1. Likvidatoriaus skyrimas esant kiekvienam likvidavimo pagrindui	28
2. Likvidatoriaus atšaukimas, pakeitimas ir pavadavimas	31
3. Reikalavimai likvidatoriui	34
4. Likvidatoriaus kompetencija ir atsakomybė	39
IV. Likvidavimo procesas	42
V. Likviduotos bendrovės išregistravimas.....	47
Išvados.....	51
Literatūros sąrašas	54
Santrauka.....	58
Summary.....	59

Ižanga

Viena iš esminių žmogaus teisių yra asociacijų teisė. Ši teisė *inter alia* suteikia teisę verstis pelno siekiančia veikla, tuo tikslu suburiant asmenų kapitalą, intelektines pastangas, idėjas ir steigiant tam tikrų teisinių formų juridinius asmenis, tarp jų ir bendroves. Paprastai preziumuojama, kad tokių bendrovių veikla (išskyrus, kai steigiamos konkrečiam tikslui ar laikotarpiui) yra neterminuota. Vis dėlto, neišvengiamai atsitinka taip, jog pasikeitus aplinkybėms, dėl įvairių priežasčių (ekonominių, teisinių, socialinių) bendrovė nebenori ar nebegali tęsti veiklos. Taigi iškyla poreikis nustatyti tokios bendrovės pabaigos mechanizmą. Likvidavus bendrovę, ji išnyksta kaip civilinių santykių subjektas, todėl likvidavimas sukelia svarbias tiek materialines tiek procesines pasekmes¹. Likvidavimo metu turi būti užtikrinami tiek pačios bendrovės, tiek kreditorių interesai. Netinkamas likvidavimo reglamentavimas ar taikymas gali sukelti rimtų neigiamų socialinių padarinių, pavyzdžiui, netinkamai skirstant turtą, gali nukentėti bendrovės darbuotojai. Visa tai lemia temos aktualumą ir poreikį analizuoti ir vertinti likvidavimo reglamentavimą bei taikymą, siekiant likvidavimo procedūrą padaryti kuo aiškesnę, koncentruotesnę, užtikrinančia įvairių, dažnai priešingų, interesų pusiausvyrą. Tai padaryti galima tik identifikavus ir išsprendus reglamentavimo ir taikymo problemas.

Darbo tikslas – analizuoti bendrovių likvidavimo reglamentavimą ir taikymo praktiką Lietuvoje ir užsienio šalyse, identifikuoti reglamentavimo ir taikymo problemas, jas analizuoti ir pateikti galimus siūlymus joms spręsti. Darbe bus nagrinėjami klausimai, susiję su uždaryjū akcinių bendrovių (toliau - UAB), akcinių bendrovių (toliau - AB), kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme ir 1968 m. Pirmojoje bendrovių teisės tarybos direktyvoje ir europos bendrovių (toliau – SE) teisinės formos juridinių asmenų likvidavimu. Darbe nebus nagrinėjami draudimo bendrovių ir komercinių bankų likvidavimo ypatumai. Tokį pasirinkimą lėmė tai, jog darbe siekiama atskleisti bendrą visoms bendrovėms likvidavimo tvarką ir problemas, o draudimo bendrovių ir komercinių bankų likvidavimo ypatumus lemia specifinė jų veiklos rūšis. Darbe likvidavimo analizė atliekama nuosekliai, pradedant likvidavimo pagrindais ir baigiant bendrovės išregistravimu. Darbe keliami tokie klausimai, pavyzdžiui, ar bendrovės pabaiga ir likvidavimas yra tapačios sąvokos, kokie ypatumai nustatyti taikant skirtingus likvidavimo pagrindus, koks yra

---

¹ Pavyzdžiui, pagal Civilinio kodekso 6.128 str. likvidavimas yra vienas prievolės pasibaigimo pagrindų, pagal Civilinio proceso kodekso 293 str., likvidavus bendrovę, teismas nutraukia bylą.

likvidavimo ir bankroto santykis, kas lemia didelį „mirusių“ bendrovių skaičių ir kokios priemonės nustatytos šiai problemai spręsti, kaip nustatyti, jog bendrovė veiklos nevykdo, kokios kyla nemokių bendrovių likvidavimo problemos, kokius likvidavimo būdus, būdingus kitoms šalims, galima būtų pritaikyti Lietuvoje, ar pagrįstai ABĮ riboja juridinio asmens teisę būti paskirtam bendrovės likvidatoriumi, kokie šiuo metu galimi likvidatoriaus pavadavimo būdai, kuo išskirtinis administratoriaus statusas, kokias teises ir pareigas turi likvidatorius, ar pagrįstai reikalaujama tam tikrų dokumentų išregistruojant bendrovę.

Darbe naudojami lingvistinis, sisteminis, lyginamasis, teleologinis, statistinis metodai. Teisės normos aiškinamos ne tik pažodžiui, bet ir atsižvelgiant į susijusių teisės aktų sistemą bei tikrąją normų prasmę ir tikslus. Statistinis metodas panaudotas pailiustruojant, kiek šiuo metu Lietuvoje yra veiklos nevykdančių ir neišregistruotų bendrovių. Lyginamuoju metodu, kai kuriems nagrinėjamiems aspektams pagrįsti ar pailiustruoti, remiamasi užsienio šalių pavyzdžiais.

Lietuvoje šia tema atliktas iš esmės vienintelis, autoriui žinomas, mokslinis tyrimas. 2006 m. Ūkio ministerijos užsakymu buvo parengtas taikomasis mokslinis tyrimo darbas, kuriame atlikta bendrovių teisinio reglamentavimo analizė Lietuvoje ir pasirinktose ES šalyse. Tačiau jos rengėjai turėjo apsiriboti techninėje užduotyje iškeltų klausimų nagrinėjimu, todėl mažai paliesti klausimai, susiję su likvidavimu bankroto atveju, o kai kurie šiame darbe aptariami klausimai tik paminėti, pavyzdžiui, juridinio asmens galimybė būti paskirtam bendrovės likvidatoriumi. Civilinio kodekso komentare aptariami bendri visiems juridiniams asmenims likvidavimo klausimai. Kituose šaltiniuose bendrovių likvidavimo klausimo nagrinėjimas paprastai paliečiamas tik tam tikrais aspektais tiek, kiek tai siejasi su kitais civilinės teisės ar kitų teisės šakų analizuojamais klausimais.

Atskleidžiant temą naudoti norminiai teisės aktai (kodeksai, įstatymai, poįstatyminiai teisės aktai), Lietuvos teismų ir Europos Teisingumo Teismo (ETT) praktika, specialioji literatūra (komentarai, monografijos, straipsniai). Darbe daugiausiai remtasi Civiliniu kodeksu (toliau – CK), kuriame išdėstytos bendrosios likvidavimo nuostatos, Akcinių bendrovių įstatymu (toliau – ABĮ), Įmonių bankroto įstatymu (toliau – ĮBI), numatančiu likvidavimo ypatumus bankroto atveju, Juridinių asmenų registro (toliau - JAR) nuostatais, minėtu taikomuoju moksliniu tyrimo darbu, ypač kiek tai susiję su kitų šalių likvidavimo lyginamąja analize. Kalbant apie bankroto administratorių dažnai remiamasi R. Jazbučio straipsniu, nagrinėjančiu bankroto administratoriaus statusą.

I. Likvidavimo samprata

Bendrovė pasibaigia reorganizavimo arba likvidavimo būdu. Bendrovės pabaigos ir likvidavimo sąvokos nėra identiškios. Bendrovės pabaiga yra bendresnė sąvoka, apimanti ir kitus atvejus, kai bendrovė nustoja egzistuoti kaip juridinis asmuo. Reorganizavimas (prijungimo, sujungimo, išdalijimo ar padalijimo būdu) – tai bendrovės pasibaigimas be likvidavimo procedūros, t.y. jos veikla nesibaigia, o pereina kitam juridiniam asmeniui². Juridinio asmens likvidavimas CK 2.95 str. apibrėžtas kaip vienas iš bendrovės pasibaigimo būdų, kai jos veikla nutrūksta, o teisės ir pareigos nepereina kitiems juridiniams asmenims. CK 2.95 str. 3 d. nurodo, jog bendrovė pasibaigia nuo jos išregistravimo iš juridinių asmenų registro. Taigi bendrovės pertvarkymas (kai pakeičiama juridinio asmens teisinė forma), nelaikomas bendrovės pasibaigimu.

Kai kurie autoriai likvidavimu tikrąja šio žodžio prasme laiko tik tokius atvejus, kai patys bendrovės savininkai (akcininkai) nusprendžia pabaigti veiklą, atsiskaityti su kreditoriais ir pasidalinti likusį bendrovės turtą³. Vis dėlto, Lietuvoje, atsižvelgiant į CK 2.106 str. nustatytą likvidavimo pagrindų sąrašą, matyti, jog likvidavimas apima tiek savanorišką, tiek priverstinį bendrovės likvidavimą.

---

² MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 207.

³ WERLAUFF, E. *EC Company law. The common denominator for bussines undertakings in 12 states*. Aalborg, 1993, p. 408.

II. Bendrovės likvidavimo pagrindai

CK numatytas baigtinis juridinio asmens likvidavimo pagrindų sąrašas. Baigtinio sąrašo nustatymo tikslas – įgyvendinti nesikišimo į privačius santykius principą, kuris reikalauja sudaryti sąlygas patiems privačių santykių dalyviams priimti sprendimus, kaip ir kada dalyvauti civiliniuose santykiuose. Kita vertus, sudaryti prielaidas tinkamam asociacijų teisės, reikalaujančios užtikrinti laisvę steigti asociacijas ir riboti jų priverstinio likvidavimo pagrindus, įgyvendinimui⁴. CK išskiria dvi likvidavimo rūšis:

- Savanoriškas likvidavimas;
- Priverstinis likvidavimas.

1. Savanoriškas likvidavimas

Neabejotinai pagrindinis savanoriško likvidavimo pagrindas, tiesiogiai įkūnijantis nesikišimo į privačius santykius principą, yra visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas nutraukti bendrovės veiklą. Toks sprendimas priimamas kvalifikuota balsų dauguma. Ją nustato juridinio asmens steigimo dokumentai ir ji negali būti mažesnė, nei 2/3 visų susirinkimo dalyvių balsų. Steigimo dokumentai gali nustatyti ir didesnės balsų daugumos reikalavimus. Analogiški reikalavimai taikomi ir sprendimui atšaukti likvidavimą (ABĮ 28 str. 1d. 13 p.). Beje, priimtas sprendimas dėl bendrovės likvidavimo negali būti atšauktas, jei bent vienas bendrovės akcininkas gavo dalį likviduojamo juridinio asmens turto. Turint omenyje nustatytą turto padalinimo likviduojant bendrovę tvarką, pagal kurią bendrovės akcininkams turtas (jei jo apskritai lieka) padalinamas atsiskaičius su visais kreditoriais, matyti, jog atšaukimo galimybė lieka praktiškai iki paskutinių likvidavimo procedūros etapų. Taip pat sprendimas likviduoti bendrovę negali būti priimamas, jei bendrovė yra nemoki. Bendrovės nemokumas apibrėžtas ĮBĮ. Nemokumas - bendrovės būseną, kai ji neatsiskaito su kreditoriumi (kreditoriais) praėjus trimis mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir bendrovės sutartyse bendrovės įsipareigojimams įvykdyti, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditoriaus (kreditorių) reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus, jeigu sutartyse terminas nebuvo nustatytas, ir pradelsti bendrovės įsipareigojimai (skolos) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Nuo visuotinio

---

⁴ *Cit. op.* 3, p. 223.

akcininkų susirinkimo sprendimo likviduoti bendrovę priėmimo (arba kitos datos, nurodytos sprendime) bendrovė įgyja likviduojamos bendrovės statusą. Sprendimas likviduoti bendrovę negalioja atgal. ABĮ nedraudžia steigimo dokumentuose numatyti ir kitų aplinkybių, neatitinkančių kitų, CK nurodytų, likvidavimo pagrindų, kurių pagrindu visuotinis akcininkų susirinkimas privalo priimti sprendimą dėl bendrovės likvidavimo. Jeigu sprendimas likviduoti bendrovę nepriimamas, bet kuris akcininkas, pagal CK 1.138 str., turi teisę kreiptis į teismą dėl bendrovės pripažinimo likviduojama. Žinoma visuotinis akcininkų susirinkimas vietoje to (jei nėra kitų CK 2.106 str. numatytų likvidavimo pagrindų) gali pakeisti steigimo dokumentus ir panaikinti nuostatas lemiančias sprendimo dėl likvidavimo priėmimą. Taip pat, net ir teimui pripažinus bendrovę likviduojama šiuo pagrindu, bet kuriuo metu, iki bent vienas akcininkas gauna dalį bendrovės turto, visuotinis akcininkų susirinkimas gali atšaukti likvidavimą, taip įgyvendindamas nesikišimo į privačius santykius principą.

Likvidavimas laikomas savanorišku, kai juridinio asmens dalyviai patys priima sprendimą nutraukti veiklą⁵. Laikotarpio, kuriam buvo įsteigta bendrovė, pabaiga paprastai priskiriama prie savanoriško likvidavimo pagrindų⁶. Šis atvejis specifinis tuo atžvilgiu, jog savo valią likviduoti bendrovės savininkai išreškia iš anksto, steigimo dokumentuose nustatydami bendrovės veiklos laikotarpį. Tačiau bendrovės savininkų valia gali pasikeisti, t.y. esant šiam pagrindui, bendrovė nebūtinai privalo būti likviduojama. Pagal ABĮ 73 str. 9 d., likus ne mažiau kaip 3 mėnesiams iki veiklos laikotarpio pabaigos, visuotinis akcininkų susirinkimas turi priimti sprendimą dėl bendrovės likvidavimo ir išrinkti likvidatorių arba priimti sprendimą pratęsti veiklos laikotarpį ir pakeisti bendrovės įstatus. Taigi bendrovė gali laisvai pasirinkti ar pratęsti veiklą, ar ją nutraukti. Kita vertus, CK šį pagrindą sieja ne su visuotinio akcininkų sprendimo priėmimu, o su terminu, kuriam įsteigta bendrovė, pabaiga. Autoriaus nuomone, ABĮ 73 str. 9 d. nustatytas reikalavimas visuotiniam akcininkų susirinkimui priimti sprendimą likviduoti laikytinas pertekline norma, nes tokiu atveju būtų sprendžiama dėl bendrovės likvidavimo antrą kartą. Jei visuotinis akcininkų susirinkimas nepriima jokie sprendimo, kitą dieną nuo laikotarpio, kuriam įsteigta bendrovė, pabaigos, bendrovė įgyja likviduojamos bendrovės statusą pagal įstatymą⁷. Taigi šiuo atveju bendrovės organai tik konstatuoja aplinkybes, jog bendrovė yra likviduojama. Vis dėlto, visuotinis

---

⁵ *Ibid.*, p. 224.

⁶ MIZARAS, V., et al. *Bendrovių likvidavimo teisinio reglamentavimo analizė*. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. 2006. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc7/Studija-likvidavimo-all%20parts-final-LT.pdf>>, p. 6.

⁷ Šis likviduojamos bendrovės statuso įgijimo momentas imperatyviai nustatytas ABĮ net ir visuotiniam akcininkų susirinkimui priėmus sprendimą likviduoti.

akcininkų susirinkimas, pasibaigus bendrovės veiklos laikotarpiui, turi paskirti likvidatorių. Nepaskyrus likvidatoriaus, bendrovės akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, taip pat JAR tvarkytojas turi teisę kreiptis į teismą, kad šis jį paskirtų.

Literatūroje, aprašant šį likvidavimo pagrindą, pabrėžiama, jog praktikoje laikotarpio, kuriam įsteigiama bendrovė, nustatymas labai retas reiškinys⁸.

2. Priverstinis likvidavimas

2.1. Teismo ar kreditorių susirinkimo sprendimas likviduoti bankrutavusį juridinį asmenį

Visų pirma, vertėtų aptarti likvidavimo ir bankroto institutų santykį. Galima išskirti dvi situacijas:

- Likvidavimas – bankroto proceso pasekmė;
- Likvidavimo proceso metu išaiškėjusios aplinkybės – pagrindas kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

Pagal ĮBĮ bendrovės kreditorius (ar kreditoriai), akcininkas (ar akcininkai) ar bendrovės vadovas gali pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo vietovės, kurioje yra bendrovės buveinė, apygardos teismui, jeigu yra bent viena iš šių sąlygų:

- bendrovė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų;
- bendrovė laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų;
- bendrovė laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, kitų privalomųjų įmokų ir (arba) priteistų sumų;
- bendrovė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų;
- bendrovė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus.

Pareiškimai apygardos teismui pateikiami raštu Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Prie pareiškimo pridedami jo pagrįstumą įrodantys dokumentai. Bankrutavusi

---

⁸ KEENAN, D. J.; SMITH, K.; BISACRE, J. R. *Company law. 12th ed.* Edinburgh: Pearson Education Limited, 2002, p.521.

bendrovė likviduojama ĮBĮ nustatyta tvarka. Teismas, išnagrinėjęs bankroto bylą ir pripažinęs bendrovę bankrutavusia, priima nutartį⁹ likviduoti bendrovę dėl bankroto. Teismas pripažįsta bendrovę bankrutavusia ir priima nutartį bendrovę likviduoti, jei per tris mėnesius nuo nutarties patvirtinti kreditorių reikalavimus įsiteisėjimo dienos nebuvo priimta nutartis dėl taikos sutarties sudarymo ir jei teismas šio termino nepratęsė. Pratesti šį terminą teismas gali tik tuo atveju, kai to prašo kreditorių susirinkimas. Teismas, pripažinęs bendrovę bankrutavusia ir priėmęs nutartį likviduoti ją dėl bankroto, patvirtina kiekvieno kreditoriaus patikslintų reikalavimų sumą, likvidavimo tvarką, kitus likvidavimo procedūrai vykdyti būtinus pavedimus ir nurodymus. Bendrovės likvidatoriaus funkcijas šiuo atveju atlieka bankroto administratorius ĮBĮ nustatyta tvarka. Bendrovė įgyja bankrutavusios bendrovės statusą nuo teismo nutarties likviduoti bendrovę dėl bankroto įsiteisėjimo dienos. Atkreiptinas dėmesys, jog ĮBĮ bendrovės, kurios atžvilgiu yra įsiteisėjusi nutartis dėl likvidavimo, statusą įvardija ne kaip „likviduojama“, o „bankrutavusi“. Tokios savokos panaudojimas yra neatsitiktinis – tai yra skiriamasis požymis, leidžiantis nustatyti, jog tam tikrai bendrovei yra taikomos būtent bankroto procedūros ir ji likviduojama ne šiaip, o dėl bankroto¹⁰.

Likvidavimo proceso metu išaiškėjusios aplinkybės gali būti pagrindas iškelti bankroto bylą. ĮBĮ 7 str. nustatyta, kad, jeigu tuo metu, kai bendrovė likviduojama bendra tvarka, išaiškėja, kad ji negalės įvykdyti visų savo įsipareigojimų, bendrovės likvidatorius privalo nedelsdamas sustabdyti visus mokėjimus ir ne vėliau kaip per 15 dienų nuo šios būklės nustatymo dienos pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo bendrovei. Praktikoje ši aplinkybė gali paaiškėti labai įvairiai (šio termino atskaitos taškas gali būti įvairus), pavyzdžiui, paaiškėjus naujiems bendrovės įsipareigojimams, finansinių metų pabaigoje parengus likviduojamos bendrovės finansinę atskaitomybę, dingus bendrovės turtui, nepavykus realizuoti visų bendrovės kreditorių reikalavimų (išieškoti visas skolas iš bendrovės skolininkų) ir pan¹¹. Autoriaus nuomone, likvidatorius neprivalo nustatyti aplinkybių, kurios lemia bankroto bylos iškėlimą teisme (ABĮ 9 str. 5 d.), nes tai yra teismo funkcija. Taigi esant bet kokiam neatitikimui tarp nustatyto bendrovės turto ir įsipareigojimų, likvidatorius turi imperatyvią pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

---

⁹ Dėl bendrovės pripažinimo bankrutavusia ir jos likvidavimo teismas priima nutartį (ĮBĮ 30 str. 1 d.), o dėl įmonės pabaigos (pripažinimo, jog bendrovės veikla pasibaigė) – sprendimą (ĮBĮ 32 str. 4 d.).

¹⁰ MIKUCKIENĖ, V. *Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai*: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 149.

¹¹ *Ibidem*, p. 84.

Prie pareiškimo teismui pridedami bendrovės kreditorių ir skolininkų sąrašai, kuriuose nurodomi jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai bei finansinė atskaitomybė nuo sprendimo likviduoti bendrovę priėmimo dienos iki pareiškimo padavimo dienos, ir įrodymai, kad Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka pareiškimo teismui ir pateikiamų prie pareiškimo priedų nuorašus likvidatorius yra pateikęs bendrovės akcininkui (akcininkams). Šiuo atveju bankroto procedūra ir iš to sekantis bendrovės likvidavimas, įskaitant ir bankroto administravimo išlaidų apmokėjimo klausimą, nustatomas ĮBĮ tvarka. Teismui ar kreditorių susirinkimui priėmus nutartį iškelti bankroto bylą ir paskyrus bendrovės administratorių, bendrovės likvidatoriaus įgaliojimai nutrūksta ir toliau veikia administratorius (*inter alia* kaip likvidatorius), kuriuo, jei atitinka reikalavimus, gali būti paskirtas ir tas pats asmuo. Taip pat pasikeičia ir bendrovės teisinis statusas į „bankrutuojanti“, o vėliau – į „bankrutavusi“. Galima manyti, kad aptariama situacija gali susiklostyti pakankamai dažnai, turint omenyje, kad ir kitais pagrindais bendrovė paprastai likviduojama dėl aplinkybių, kurios kartu gali sąlygoti bankroto bylos iškėlimą.

Teoriškai, manytina, gali susidaryti situacija, kai teismas atsisako kelti bankroto bylą, jei pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimo metu teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad bendrovė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti (ABĮ 10 str. 3 d. 3p.). Tokiu atveju gali būti taikomas supaprastintas bankroto procesas. Tačiau tam pareiškimą padavęs asmuo turi įmokėti tam tikrą sumą, teismo ir administravimo išlaidoms padengti. Abejotina, ar likvidatorius gali tai padaryti, nes jis atstovauja bendrovę, kuri dėl turto trūkumo ir pateko į šią situaciją. Reikalingos sumos nesuinteresuoti sumokėti ir kreditoriai, nes nėra jokios garantijos, kad jų reikalavimai bus patenkinti. Galima bandyti kelti bankroto bylą neteismine tvarka, tačiau turi būti tenkinamos tam tikros sąlygos - teismuose nėra iškelta bylų, kuriose šiai bendrovei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, taip pat jei iš bendrovės nėra išieškoma pagal teismų ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus (ĮBĮ 12 str. 1 d.). Tačiau, jei yra minėtos aplinkybės, bankroto procesas neteismo tvarka negali vykti. Taigi į tokią situaciją patekusi likviduojama nemoki bendrovė tarsi patenka į užburtą ratą. Viena vertus, ji negali vykdyti likvidavimo procedūrų įprastine tvarka, nes negali atsiskaityti su visais kreditoriais, kita vertus, nėra keliami bankroto byla. Lietuvos teisės aktai nenumato

tokių nemokių bendrovių supaprastintos likvidavimo procedūros. Tuo tarpu, pavyzdžiui, Švedijoje ir Nyderlanduose bendrovė iš viešo registro išregistruojama, jei neturi jokio turto¹².

Ūkio ministerijos užsakymu atliktos studijos autoriai siūlo supaprastinti nemokių bendrovių likvidavimo procedūras papildant teisės aktus nuostatomis, įtvirtinančiomis, kad tam tikrais atvejais būtų atsisakoma bankroto procedūrų taikymo nemokių bendrovių atveju. Siekiant užtikrinti nemokių bendrovių, kurioms netaikomos bankroto procedūros, kreditorių teises ir interesus, be visuotinio akcininkų susirinkimo, priimančio sprendimą likviduoti bendrovę, turėtų būti šaukiamas kreditorių susirinkimas, kuriame būtų sprendžiamas klausimas ar kelti bendrovei bankroto bylą, ar likviduoti bendrovę ir skirti jos likvidatorius. Siūloma nustatyti, kad kreditorių susirinkimo pasiūlyta likvidatoriaus kandidatūra turėtų prioritetą. Tokiu būdu jau pačioje likvidavimo pradžioje būtų užtikrinamos kreditorių teisės ir galutinai nusprendžiama, ar likviduoti bendrovę, ar kelti jai bankroto bylą. Ši procedūra galėtų būti taikoma ir priverstinio nemokios bendrovės likvidavimo atveju¹³.

2.2. Teismo priimtas sprendimas likviduoti bendrovę atlikus bendrovės veiklos tyrimą

Bendrovė likviduojama ir paskiriamas likvidatorius teismo sprendimu, jeigu teismas pritaria ekspertų ataskaitoje nurodytai nuomonei, jog bendrovės (jos valdymo organų ar jų narių) veikla yra netinkama ir, išklausęs šalių, nusprendžia, kad bendrovė turi būti likviduojama šiuo pagrindu. Pažymėtina, jog sprendimas likviduoti įmonę nustačius, kad bendrovės (jos valdymo organų ar jų narių) veikla yra netinkama yra tik viena iš pasekmių ir veikiau kraštutinė, turint omenyje likvidavimo pasekmes. Juridinio asmens tyrimo institutas yra pakankamai naujas Lietuvoje ir dar nėra susiformavusi aiški teismų praktika. Paminėtina LAT c. b. skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis¹⁴. Ieškovas (akcininkas) byloje prašė teismą atlikti bendrovės, kurios vienas iš akcininkų jis yra, veiklos tyrimą ir nustačius netinkamą veiklą, priimti sprendimą bendrovę likviduoti. LAT teisėjų kolegija pasisakė, jog pareiškėjo (ieškovo) abejonės yra tik pagrindas pradėti veiklos tyrimą, o ne juridinio asmens veiklos išnagrinėjimas iš esmės ir pagrindas likviduoti juridinį asmenį. Tik atlikus bendrovės veiklos

---

¹² *Cit. op.* 6, p. 58.

¹³ *Ibid.*, p. 69.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis civiliniame byloje *UAB „Khartli“ v. UAB Diagnostikos poliklinika*, 3K-3-16/2005, kat. 27.11.

tyrimą ir nustatius, kad ji netinkama, teismas turės atsižvelgti į ekspertų išvadas bei rekomendacijas ir, jei joms pritaris, galės taikyti vieną iš aštuonių CK 2.131 straipsnio 1 dalyje numatytų priemonių, t. y. nebūtinai priims sprendimą likviduoti atsakovo bendrovę. Pažymėtina, jog teismas negali priimti sprendimo likviduoti bendrovę, jeigu tokio sprendimo priėmimas prieštarauja kitų bendrovės akcininkų ar darbuotojų interesams arba viešajam interesui. Teismai nėra pasisakę, pagal kokius kriterijus šioje situacijoje nustatomas toks prieštaravimas. Manytina, jog teismas turėtų įvertinti *inter alia* socialinį aspektą, t.y., kiek konkrečioje situacijoje bendrovės likvidavimas yra tikslingas ir kokį poveikį sukeltų akcininkams, darbuotojams, visuomenei. Tarkime, jei bendrovės akcininkai ir valdymo organai (kurių veikla pripažinta netinkama) yra tie patys asmenys, vargu ar galima būtų išvelgti minėtą prieštaravimą. Vis dėlto, tokia teismui suteikta diskrecija daro šį likvidavimo pagrindą sunkiai pritaikomą, nes dažnu atveju atsiras asmenų, kurių teisės būtų pažeidžiamos, ypač atsižvelgiant į likvidavimo pasekmes (pvz., niekuo dėti darbuotojai praranda praranda darbą ir pajamų šaltinį, akcininkai gali neatgauti savo investicijų).

Apie priimtą sprendimą ir jo įsigaliojimą teismas turi nedelsdamas pranešti JAR tvarkytojui. Atkreiptinas dėmesys, kad teismo sprendimas įsigalioja ne nuo jo įregistravimo JAR, bet nuo Civilinio proceso kodekso nustatyto sprendimo įsiteisėjimo momento. Apie tai, kad teismo sprendimas įsiteisėjo, būtina papildomai pranešti JAR¹⁵.

Kai kurių autorių nuomone, CK 131 str. nustatytos poveikio priemonės (tarp jų ir bendrovės likvidavimas) labiau primena baudžiamojo pobūdžio, o ne civilines priemones. Tai, kad šias priemones įstatymų leidėjas priskiria civilinei atsakomybei, yra dviprasmiška kitų teisės šakų (šiuo atveju baudžiamosios – kuri įtvirtina bendrovės likvidavimo bausmę) atžvilgiu¹⁶.

Šiame kontekste, manytina, tikslinga trumpai aptarti likvidavimą, kaip vieną iš Baudžiamojo kodekso bausmių.

Bendrovės likvidavimo bausmė yra radikaliausia galima skirti valstybės prievartos priemonė. Šios bausmės esmę sudaro valstybės įpareigojimas likviduoti bendrovę teisės aktu nustatyta tvarka. Likvidavimo bausmė yra „mirties bausmė“ bendrovei. Apskritai teisės literatūroje išskiriamos dvi galimos bendrovės likvidavimo bausmės formos. Pirma, teismas gali paskirti bendrovei tokio dydžio baudą, kad ji taptų nemoki, ko pasekmė būtų bendrovės

---

¹⁵ *Cit. op.*, 2, p. 254.

¹⁶ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 235.

turto realizavimas tokiai baudai padengti. Pastebėtina, jog BK¹⁷ nustato maksimalią 50000 MGL dydžio baudą. Tokiu būdu likvidavimo bausmė įgyvendinama netiesiogiai baudos bausme. Antra, paskirti bausmę tiesiogiai likviduoti bendrovę įpareigojant ją per teismo nustatytą terminą nutraukti visą ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą ir uždaryti visus bendrovės padalinius.

Įvertinant tai, kad bendrovės likvidavimo bausmė yra pati griežčiausia, jos skyrimas turėtų būti išimtinis. LR BK nėra nurodyta, kad ši bausmė gali būti taikoma tik išimtiniais atvejais, tačiau tai akcentuojama doktrinoje. Minimali bylų praktika tai irgi patvirtina¹⁸. Nors toks aiškinimas yra plečiamasis, šiuo atveju jis galimas ir pateisinamas, nes yra naudingas teisiamejam. Bendrovės likvidavimo bausmė yra tiesiogiai sukelti neigiamus socialinius padarinius ir bausmės „perviršio“ problemą bausmė. Todėl būtinas tinkamas tokios bausmės veiksmingumo įvertinimas¹⁹.

2.3. „Mirusių“ bendrovių problema

Šiuo metu JAR yra įregistruota keliasdešimt tūkstančių bendrovių, kurios nevykdo ar niekada nevykdė jokios veiklos. Praktikoje tokios bendrovės vadinamos „mirusiomis“ arba bendrovėmis „vaiduokliais“²⁰. JAR kartu su kitais valstybės registrais (pvz. Mokesčių mokėtojų registras) sudaro vientisą valstybės registrų sistemą²¹. Įstatymų nustatyta tvarka duomenys teikiami kitiems valstybės registrams ir informacinėms sistemoms, todėl neveikiančios bendrovės apsunkina JAR ir kitų registrų darbą, lemia klaidingos informacijos apie bendrovių veiklą apimtis, didina mokesčių administravimo išlaidas, iškreipia duomenis apie šalies verslo pajėgumą, riboja pavadinimų pasirinkimo galimybes. „Mirusių“ bendrovių atsiradimą gali lemti įvairios priežastys, pažyzdžiui, savininkai išvykę į užsienį palieka bendrovę „vegetuoti“ arba nusprendžia nebevykdyti veiklos, tačiau nežino ar nenori susitvarkyti reikiamų dokumentų.

---

¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741), 47 str. 4 d.

¹⁸ P.vz., juridinio asmens likvidavimo bausmė skirta 2006 m. rugsėjo 5 d. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-688-497/2006.

¹⁹ SOLOVEIČIKAS, D. Juridiniams asmenims taikomos bausmės, baudžiamojo poveikio priemonės ir jų ypatumai: analizė. Teisė, 2006, nr. 59, p. 107 – 127.

²⁰ RADZEVIČIUS, D. Siūloma supaprastinti įmonių vaiduoklių likvidavimo procedūras. Juristas, 2006, nr. 4, p. 45.

²¹ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 86-2043), 4 str.

Galima išskirti dvi veiklos nevykdančių bendrovių rūšis²²:

1. Bendrovės, kurių teisinis statusas „likviduojama“;
2. Bendrovės, kurioms nėra suteiktas statusas „likviduojama“.

Toks skirstymas atskleidžia dvejopą problemos pobūdį. Nors abiejų rūšių bendrovės gali realiai nevykdyti veiklos ir kelti tokias pat problemas, realios priemonės numatytos tik bendrovių, kurios dar neturi statuso „likviduojama“, priverstiniam likvidavimui. Toliau darbe aptarsime abi situacijas.

2007 m. balandžio 5d. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos (toliau – VMI) pateiktais duomenimis JAR įregistruota nemaža dalis (apie 16 % visų įregistruotų) JA, turinčių statusą „likviduojamas“. Tokios bendrovės netikslina ir neteikia duomenų, delsia kuo skubiau baigti likvidavimo procedūras. JAR atstovų teigimu bendrovės likvidavimo procedūros trunka nuo vienerių iki penkerių metų ir ilgiau²³.

Lietuvos teisės aktai nenustato termino, per kurį turi būti baigtos likvidavimo procedūros. Jei bendrovės likvidavimas trunka ilgiau nei metus, po kiekvienų finansinių metų pabaigos ne vėliau kaip per 3 mėnesius likvidatorius turi sudaryti metinę finansinę atskaitomybę ir likvidavimo ataskaitą (ABĮ 74 str. 3 d.), kuri CK 2.66 str. 4 d. nustatytais terminais turi būti pateikta JAR. ATPK numatyta²⁴ administracijos vadovo ar likvidatoriaus administracinė atsakomybė už ataskaitų ir dokumentų apie bendrovės pajamas, turtą, pelną ir mokesčius pateikimo tvarkos pažeidimą. Tačiau dažniausiai likvidavimo procesas stringa, nes likvidatorius arba nepaskirtas arba nei valdymo organų, nei likvidatoriaus neįmanoma rasti, todėl realiai šias sankcijas pritaikyti yra keblu.

Kai kurie autoriai siūlo tokių bendrovių likvidavimą paspartinti numatant jų trukmę²⁵, kaip šiuo metu yra nustatyta ĮBĮ, t.y. bankrutavusios bendrovės likvidavimo procedūra negali trukti ilgiau kaip 24 mėnesius nuo teismo nutarties pripažinti įmonę bankrutavusia įsiteisėjimo dienos²⁶. Tačiau bankroto atveju ši nuostata ne tik nepaspartino bankroto procedūrų, bet priešingai – padidino tikimybę, kad gali būti pažeidžiami kreditorių interesai. Pavojus slypi tame, jog artėjant termino pabaigai, stengiamasi turtą realizuoti kuo greičiau ir

---

²² Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. *Valstybinių registrų administravimas*. Valstybinio audito ataskaita, Nr. VA-40-3P-16. 2007, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.vkontrolė.lt/n/auditas_ataskaita.php?1726, p. 40.

²³ *Ibid.*, 40.

²⁴ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1985, Nr. 1 – 1), 172(1) str.

²⁵ *Cit. op.* 22, p. 42.

²⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010), 33 str. 4 d., 37 str. 5 d.

už bet kokią kainą. Kita vertus, net ir nepavykus visiškai realizuoti bendrovės turto, šio termino pasibaigimas nėra pagrindas bendrovę išregistruoti. Praktikoje ši nuostata neveikia, nes bankroto administratorių prašymu teismai pratęsia bylos nagrinėjimo terminą, o bylos užbaigiamos tik visiškai realizavus turtą. Tai pailiustruoja Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. nutartis Nr. 2-416²⁷, kurioje teismas konstatavo, jog išregistravus bendrovę iš JAR, ji išnyksta kaip civilinių teisinių santykių subjektas, todėl netenka galimybės realizuoti likusio savo turto bei reikalavimo teisių, būti ieškovu minėtose civilinėse bylose ir nebegali turėti bei įgyvendinti civilinių procesinių teisių ir pareigų. Todėl bendrovė negali būti išregistruota iš JAR, kol nėra visiškai realizuotos jos turtinės ir reikalavimų teisės. Taigi ši priemonė nepasiteisino likvidavimo dėl bankroto atveju²⁸. Dėl analogiškų priežasčių manytina, jog ji netinkama ir kitais likvidavimo atvejais. Be to, konkretaus termino nustatymą įstatymų leidėjui būtų sunku pagrįsti. Likviduojamos bendrovės yra labai skirtingos – vienos turi kreditorių, kitos ne, vienu turtas likvidus, kitų sunkiai realizuojamas ir pan. Dar reikia turėti omenyje, kad likvidavimo procese gali kilti teisminių ginčų, kurių trukmė, atsižvelgiant į teimų praktiką, yra sunkiai prognozuojama. Visa tai lemia, jog reikia ieškoti kitų teisių priemonių likvidavimo procesams paspartinti.

Kitose Europos Sąjungos šalyse (Prancūzijoje, Švedijoje, Nyderlanduose) teisės aktai taip pat tiesiogiai nenumato bendrovių likvidavimo trukmės, tačiau yra tam tikrų nuostatų leidžiančių paspartinti bendrovių likvidavimo procesą. Prancūzijoje likvidatorius per 6 mėnesius nuo savo paskyrimo turi sušaukti akcininkų susirinkimą, kuriame aptariamas bendrovės likvidavimo terminas ir balsuojama dėl bendrovės likvidavimo proceso užbaigimo, o jei susirinkimas nėra sušaukiamas, tai likvidatorius turi teisę kreiptis į teismą ir jam gali būti suteikiami įgaliojimai visiškai užbaigti likvidavimo procesą. Taikant mažų bendrovių supaprastintą likvidavimo procedūrą, likvidatorius be papildomo teismo patvirtinimo turi teisę per 3 mėnesius parduoti bendrovės turtą, o praėjus trims mėnesiams, likęs bendrovės turtas parduodamas viešame aukcione. Per vienerius metus nuo bendrovės likvidavimo proceso pradžios likvidatorius privalo pateikti galutinę ataskaitą teismui. Supaprastinta procedūra taikoma teismo sprendimu atsižvelgiant į turimą informaciją, remiantis likvidatoriaus rekomendacijomis arba paties teismo iniciatyva²⁹.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *pagal likviduojamos žemės ūkio bendrovės „Pagynės paukštynas“ atskirąjį skundą*, Nr. 2-416/2003

²⁸ JAZBUTIS, R. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos. Teisės problemos, 2004, nr. 3 (45), p. 5–21.

²⁹ *Cit. op.* 6, p. 53, 58.

Teisingumo ministerijos duomenimis³⁰, šiuo metu JAR yra keli tūkstančiai bendrovių, kurios „likviduojamos“ bendrovės teisinį statusą įgijo iki CK įsigaliojimo (2001 m. liepos mėn. 1 d.). Kaip minėta teisės aktai nenumato bendrovės likvidavimo procedūrų termino, todėl abejojama, ar tokių bendrovių likvidavimo procedūros kada nors bus baigtos. Paprastai JAR nėra duomenų apie tokių bendrovių likvidatorių, jų ar akcininkų buvimo vietą arba likvidatoriai apskritai nepaskirti. Atnaujinti procedūras, JAR tvarkytojui kreipiantis į teismą dėl naujo likvidatoriaus paskyrimo, reikia daug lėšų. Teisingumo ministerijos parengto projekto³¹ autoriai siūlo nustatyti, kad, jei bendrovė „likviduojamos“ statusą įgijo iki naujojo CK įsigaliojimo, tokia bendrovė Vyriausybės nustatyta tvarka būtų išregistruojama iš registro, netaikant likvidavimo procedūros. Taip būtų įgyvendinamas ekonomiškumo (ekonominio proporcingumo) bei koncentruotumo principai. Bendrovė būtų išregistruojama neprieštaraujant suinteresuotoms pusėms, o sprendimas išbraukti bendrovę galėtų būti skundžiamas teismui.

Taigi šiuo metu Lietuvos teisė nenumato veiksmingų instrumentų, kuriais būtų galima paskatinti statusą „likviduojama“ turinčių bendrovių likvidavimo procesą. Atsižvelgiant į aptartą, rekomenduotina įstatymų leidėjui ieškoti teisinių instrumentų, kaip paskatinti bendrovių, turinčių statusą „likviduojama“, tačiau realiai nevykdančių veiklos bei neužbaigiančių likvidavimo procedūrų, išregistravimą.

Vienas iš CK numatytų priverstinio bendrovės likvidavimo pagrindų yra teismo sprendimas likviduoti bendrovę pagal CK 2.70 str., t.y. JAR tvarkytojo iniciatyva. Šis likvidavimo pagrindas nustatytas ryšium su „mirusių“, t.y. nevykdančių veiklos bendrovių problema. Šio pagrindo taikymas yra pakankamai problemiškas, todėl reikalauja išsamesnės analizės.

Šiuo pagrindu gali būti likviduojamos tik tos bendrovės, kurioms nėra įregistruotas statusas „likviduojama“. Galimybė likviduoti bendrovę JAR tvarkytojo iniciatyva atsirado tik naujajame CK (2001 liepos 1d.), tačiau CK 2.70 str. įsigaliojimas³² atidėtas iki JAR veiklos pradžios 2004 m. sausio 1 d.³³. Panaši galimybė likviduoti bendrovę Prekybos ir

---

³⁰ Dėl LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 16 straipsnio ir LR Civilinio kodekso 2.39, 2.40, 2.47, 2.49, 2.52, 2.57, 2.58, 2.64, 2.65, 2.66, 2.70, 2.71, 2.72, 2.100, 2.102, 2.106 straipsnių pakeitimo įstatymų projektų. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Aiškinamasis raštas. 2007 m. spalio 11 d.

³¹ *Ibidem*.

³² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262), 16 str.

³³ Juridinių asmenų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. 1407 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 107-4810), 7 p.

pramonės rūmų įsakymu numatyta ir Nyderlanduose, iš kurios CK ši norma iš dalies perimta³⁴.

Nustatyti, jog bendrovė realiai nevykdo veiklos nėra paprasta. Atsižvelgiant į tai CK 2.70 str. išskiria keturis pagrindus, kuriems esant JAR gali inicijuoti priverstinį bendrovės likvidavimą. Analogiškai pagrindai numatyti ir JAR taisyklėse³⁵. Šie keturi pagrindai kartu tarsi nustato prezumpcijas, kuomet bendrovė laikytina „mirusia“. Toliau trumpai juos aptarsime.

- Bendrovė neatnaujina duomenų JAR ilgiau nei 5 metus ir yra pagrindas manyti, kad ši bendrovė jokios veiklos nevykdo. Penkerių metų laikotarpis skaičiuojamas nuo duomenų ar informacijos paskutinio įregistravimo registre dienos. CK 2.66 str. 3 d. nustato, jog, pasikeitus šiame sraipsnyje nurodytiems bendrovės duomenims (pvz. bendrovės pavadinimas, bendrovės buveinė (adresas), bendrovės organai ir kt.), bendrovė privalo pateikti nustatytos formos prašymą įregistruoti pakeitimus JAR per trisdešimt dienų nuo pakeitimų padarymo dienos. Šios pareigos nevykdymas net penkerius metus sudaro prielaidas manyti, jog bendrovė yra „mirusi“. Vis dėlto, kartu būtinas ir antrasis elementas, t.y. JAR turi turėti ir kitų duomenų, leidžiančių manyti, kad bendrovė nevykdo veiklos (pvz. mokestinės atskaitomybės neteikimas, socialinio draudimo mokesčių nemokėjimas ir pan.).

- Bendrovė neteikia finansinės atskaitomybės ilgiau nei dvidešimt keturis mėnesius ir nepraneša JAR apie nepateikimo priežastis. Kasmet bendrovės finansinė atskaitomybė kartu su bendrovės metiniu pranešimu ir auditoriaus išvada (jei auditas privalomas pagal įstatymus ar numatytas įstatuose) per 30 dienų nuo eilinio visuotinio akcininkų susirinkimo turi būti pateikta JAR tvarkytojui. Dvidešimt keturių mėnesių laikotarpis skaičiuojamas nuo šio termino pabaigos. Šiuo atveju vėl būtina ir antroji sąlyga, t.y. JAR tvarkytojas turi būti negavęs pranešimo apie finansinės atskaitomybės nepateikimo priežastis.

- Bendrovės valdymo organų nariai negali priimti sprendimų, kadangi nėra kvorumo (jei tai kolegealus valdymo organas) ar jei jis nepaskirtas (jei tai vienasmenis valdymo organas) dėl valdymo organų narių atsistatydinimo ir tai trunka ilgiau nei 6 mėnesius. Laikotarpis skaičiuojamas nuo valdymo organų narių atsistatydinimo ar atleidimo dienos. Vis dėlto, tam kad atsirastų šis pagrindas, įstatymas ir steigimo dokumentai turi numatyti bendrovės valdymo organo pareigą priimti tam tikrus sprendimus (pvz. įstatymų

---

³⁴ *Cit. op. 2.*

³⁵ Juridinių asmenų registro tvarkymo taisyklės, patvirtintos Teisngumo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. 1R - 503 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2007, Nr. 128-5230).

numatytais atvejais turi būti keičiami įstatai, visuotinis akcininkų susirinkimas turi patvirtinti bendrovės metinę finansinę atskaitomybę ir pan.). Kol tokių pareigų nėra nustatyta arba kol bendrovė vykdo savo pareigas, net jei valdymo organai nesudaryti, šis pagrindas netaikomas. Bendrovės įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus. Pagal ABĮ 19 str. bendrovėje privalo būti vienasmenis valdymo organas – bendrovės vadovas (gali būti sudaromas ir kolegealus valdymo organas – valdyba). Bendrovės valdymo organai atsako už finansinės atskaitomybės sudarymą, dokumentų teikimą JAR, svarsto ir tvirtina metinį pranešimą ir turi kitas svarbias funkcijas. Taigi bendrovės valdymo organams negalint priimti sprendimų bendrovė pagrįstai gali būti laikoma neveikiančia.

- Bendrovės valdymo organų narių ilgiau nei šešis mėnesius negalima surasti juridinio asmens buveinėje ir jų adresais, nurodytais juridinių asmenų registre. Registro tvarkytojas, turėdamas duomenų, kad negalima rasti juridinio asmens valdymo organų narių, siunčia pranešimą dėl duomenų ir informacijos patikslinimo juridinio asmens buveinės adresu ir kiekvienam valdymo organo nariui Registre nurodytos gyvenamosios vietos adresu³⁶. Šešių mėnesių laikotarpis skaičiuojamas nuo JAR tvarkytojo pranešimo išsiuntimo dienos. Negavus atsakymo į tokį kreipimąsi, gali būti taikomas šis pagrindas.

Esant nurodytiems pagrindams, JAR tvarkytojas turi išsiųsti pranešimą apie numatomą bendrovės likvidavimą į bendrovės buveinę, taip pat JAR nurodytais juridinio asmens valdymo organo narių adresais ir šį pranešimą paskelbti JAR tvarkytojo interneto svetainėje. Tris mėnesius suinterisuoti asmenys (pati bendrovė, bet kuris bendrovės akcininkas, organo narys, kreditorius ar kiti kontrahentai) gali teikti prieštaravimus. Prieštaravimo motyvai nėra svarbūs, jie gali ir apskritai nebūti pateikiami. Gavus prieštaravimą, taip pat gavus bet kokį atsakymą iš bendrovės organų (organų narių) į minėtą pranešimą apie numatomą bendrovės likvidavimą, procedūra nutraukiama. Ši nuostata, manytina, yra ydinga, nes trukdo pasiekti šio instituto tikslus, t.y. likviduoti veiklos nevykdančią bendrovę. „Vegetuojančios“ bendrovės organai, dalyviai ar kiti suinterisuoti asmenys, siekdami išlaikyti „vegetacinę“ būseną, nukelti realiai neveikiančios bendrovės likvidavimo grėsmę, įgyja instrumentą šiems tikslams pasiekti, tiesiog nusiųsdami prieštaravimą. Siūlytina įstatymų leidėjui nustatyti, kad atsakymas turėtų būti motyvuotas, analogiskai, kaip nustatyta finansinės atskaitomybės neteikimo atveju. Tokiu atveju JAR

---

³⁶ *Ibidem.*

tvarkytojas, įvertinęs atsliepimo motyvus, galėtų spręsti, ar pakanka duomenų, jog bendrovė realiai vykdo ar ketina vykdyti veiklą.

Tik jeigu per tris mėnesius nuo pranešimo apie numatomą juridinio asmens likvidavimą paskelbimo JAR tvarkytojas negauna prieštaravimo dėl juridinio asmens likvidavimo, Centrinė įmonė (pagal JAR taisyklės³⁷ - JAR centro administracija arba departamentas) kreipiasi į teismą dėl juridinio asmens likvidavimo. Kartu su prašymu dėl bandrovės likvidavimo JAR tvarkytojas pateikia ir likvidatoriaus kandidatūrą. Teismui nepaskyrus likvidatoriaus, jį paskiria JAR tvarkytojas. Pastebėtina, jog inicijuoti bendrovės likvidavimo procedūrą šiuo pagrindu bei kreiptis į teismą su prašymu likviduoti bendrovę yra Centrinės įmonės kompetencija.

Atkreiptinas dėmesys, jog siūlymą JAR tvarkytojui inicijuoti juridinio asmens likvidavimą, siekdamas sutvarkyti Mokesčių mokėtojų registrą, kuriame kaip ir JAR gali būti užregistruotos nevykdančios veiklos bendrovės, gali pateikti ir mokesčių administratorius. Tokio teikimo atvejus, tvarką bei formą nustato Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymas³⁸. Šios taisyklės netaikomos bendrovėms, kurioms yra iškeltos restruktūrizavimo bylos bei likviduojamoms ar bankrutuojančioms (bankrutavusioms) bendrovėms. Taisyklėse nurodyti trys pagrindai, kada Apskričių valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau AVMI) turi pateikti tokį siūlymą Juridinių asmenų registro departamentui. Jie iš esmės analogiški pagrindams, kai likvidavimą inicijuoja pats JAR tvarkytojas, išskyrus pagrindą, kai bendrovė neteikia finansinės atskaitomybės ilgiau nei dvidešimt keturis mėnesius ir nepraneša JAR apie nepateikimo priežastis, kurio minėtos taisyklės nenumato. Taip pat nurodomi atvejai, kada toks siūlymas neteikiamas (pvz. bendrovė yra įtraukta į patikrinimų planą, atliekamas jos patikrinimas ar mokestinis tyrimas, bendrovė yra skolinga valstybės (savivaldybių) biudžetams bei valstybės pinigų fondams ir kt.).

Minėtų taisyklių 7 punkte pateiktas sąrašas aplinkybių, pagal kurias galima spręsti, kad bendrovė nevykdo veiklos. Šias aplinkybes turi įvertinti mokesčių administratorius sprenddamas ar teikti siūlymą inicijuoti bendrovės likvidavimą JAR tvarkytojo iniciatyva. Manytina, jog šias aplinkybes gali įvertinti ir pats JAR tvarkytojas, savarankiškai sprenddamas

---

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ Mokesčių administratoriaus poveikio priemonių taikymo veiklos nevykdantiems juridiniams asmenims taisyklės, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2005 m. spalio 17 d. įsakymu Nr. VA-70 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2005, Nr. 126-4524).

ar bendrovė nevykdo veiklos. Vertintinos aplinkybės tarsi nustato prezupcijas, kuomet bendrovė gali būti laikoma nevykdančia veiklos, todėl tikslinga kai kurias jų aptarti.

- Bendrovė pateiktose mokesčių deklaracijose ir/ar apyskaitose nedeklaravo pajamų (įplaukų) ir/ar prekių (paslaugų) apmokestinamosios vertės arba už tam tikrą laikotarpį iš viso nėra pateikusi atitinkamų deklaracijų ir/ar apyskaitų ir/ar finansinės atskaitomybės dokumentų. Viena iš mokesčių mokėtojo pareigų, nustatytų Mokesčių administravimo įstatyme³⁹, yra pareiga laiku pateikti mokesčių deklaracijas ir kitus teisės aktuose nurodytus dokumentus. Pavyzdžiui, mokestinio laikotarpio PVM deklaracija turi būti pateikta ne vėliau kaip iki kito mėnesio dvidešimt penktos dienos⁴⁰, o metinė pelno mokesčio deklaracija kartu su finansine atskaitomybe pateikiama pasibaigus mokestiniam laikotarpiui iki kito mokestinio laikotarpio dešimto mėnesio pirmos dienos⁴¹. Tačiau vien šios aplinkybės konstatavimas nebūtinai rodo, jog bendrovė nevykdo veiklos. Pavyzdžiui, VMI prie FM 2007 balandžio 5 d. duomenimis⁴², net 80 % JA nebuvo pateikę deklaracijų už du ir daugiau mokestinių laikotarpių. Neteisinga būtų manyti, jog visi šie JA nevykdo veiklos;

- Bendrovė nėra įsigijusi kasos aparatų arba visi turėti kasos aparatai išregistruoti. Kasos aparatai (išskyrus tam tikrus atvejus) turi būti įrengti ir naudojami kiekvienoje atsiskaitymo vietoje, kurioje asmenys už prekes (paslaugas) atsiskaito grynaisiais pinigais ir (ar) mokėjimo kortelėmis, taip pat, kur asmenims už perkamas iš jų prekes mokama grynaisiais pinigais, kai neišduodamas kitoks (ne kasos aparato čekis) apsakitos dokumentas⁴³. Kiekvienas kasos aparatas turi būti užregistruotas teritorinėje VMI, kurios aptarnaujamoje teritorijoje jis įrengtas (ar saugomas)⁴⁴. Tai, kad bendrovė neturi kasos aparatų, gali būti požymis, jog ji veiklos nevykdo, kadangi be kasos aparatų normali ūkinė komercinė veikla (su tam tikromis išimtimis) sunkiai įsivaizduojama;

- Bendrovė yra išregistruota iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro savo ar mokesčių administratoriaus iniciatyva. Pagal įregistravimo į Pridėtinės vertės

---

³⁹ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 63 - 2243), 40 str.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271), 85 str.

⁴¹ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 110 - 3992), 51 str.

⁴² *Cit. op. 22.*

⁴³ Kasos aparatų diegimo ir naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1283 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 82 - 3522), 4 p.

⁴⁴ *Ibidem.*

mokesčio mokėtojų registrą / išregistravimo iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro taisyklės⁴⁵ mokesčių administratoriaus iniciatyva iš registro gali būti išregistruojami PVM mokėtojai, kurie vietos mokesčių administratoriaus duomenimis, įvertinus atskiro PVM mokėtojo veiklos ypatybes (sezoniškumą ir panašiai), nevykdo ekonominės veiklos ir prekių įsigijimų iš kitų ES valstybių narių, t.y. teikiamose deklaracijose nedeklaruoja prekių tiekimo ir paslaugų teikimo ir prekių ar paslaugų įsigijimo ir (ar) neteikia deklaracijų, nerandami jų nurodytose buveinės ir veiklos vykdymo vietose ir (ar) nevykdo mokesčio administratoriaus nurodymų, kurie duodami siekiant įsitikinti, kad PVM mokėtojas vykdo veiklą ar deklaruoja teisingus duomenis ir (ar) nustatoma, kad jie nevykdo ekonominės veiklos, o įsteigti siekiant savanaudiškų, visuomenei priešiškų interesų ir (arba) naudojami kaip priedanga, vykdant neteisėtą veiklą ir (ar) vietos mokesčio administratorius turi kitų įrodymų, pagrindžiančių veiklos nevykdymą ir prekių įsigijimo iš kitų ES valstybių narių nebuvimą;

- Bendrovė nevykdė muitinės procedūrų;
- Bendrovė nevykdė įsigijimų iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių ir/ar tiekimų į kitas valstybes nares;
- Bendrovė nesudarė ir nevykdė jokių sandorių;
- Bendrovė negavo jokių pajamų;
- Bendrovė nevykdė atsiskaitymų. Jeigu vyko atsiskaitymai per bankų sąskaitas, AVMI darbuotojai turi įvertinti gautus išrašus apie tam tikru laikotarpiu vykdytas bankines operacijas (jų pobūdį bei sumų dydį). Jei pagal gautus išrašus kyla abejonių dėl veiklos nevykdymo, atliekamas papildomas tyrimas, siekiant įsitikinti, ar minėta veikla iš tikrųjų nebuvo vykdoma.

Iš taisyklių formuluočių matyti, jog esant vienam ar keliems taisyklėse numatytiems pagrindams AVMI ne gali, bet privalo teikti siūlymą JAR tvarkytojui dėl bendrovės likvidavimo. Kita vertus, ar bendrovė nevykdo veiklos, vertindama surinktus duomenis ir atsižvelgdama į aptartas aplinkybes, sprendžia AVMI, todėl AVMI turi tam tikrą diskreciją spręsti, ar teikti minėtą siūlymą JAR tvarkytojui⁴⁶.

---

⁴⁵ Įregistravimo į Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registrą / išregistravimo iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro taisyklės, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. birželio 22 d. įsakymu Nr.178 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 66-2744).

⁴⁶ LAPIENĖ, M. Juridinio asmens likvidavimas mokesčių administratoriaus iniciatyva. Juristas, 2006, nr. 7 – 8, p. 41 – 44

Esamo reglamentavimo analizė rodo, jog kai kurie duomenys, kuriuos turi patikrinti JAR tvarkytojas ir mokesčių administratorius, siekdamas išsiaiškinti ar yra pagrindai priverstiniam likvidavimui pagal CK 2.70 str., dubliuojasi. Taigi iškyla klausimas, ar JAR tvarkytojas, gavęs siūlymą inicijuoti bendrovės likvidavimą, turi dar kartą analizuoti duomenis ir pats įsitikinti, jog bendrovė yra „mirusi“ (pavyzdžiui, iš naujo siųsti pranešimą dėl duomenų ir informacijos patikslinimo juridinio asmens buveinės adresu ir kiekvienam valdymo organo nariui ir laukti šešis mėnesius). Teisės normos aiškaus atsakymo nepateikia. Jeigu laikysime, jog JAR tvarkytojas turi iš naujo įsitikinti, jog yra pagrindai likvidavimui, taip sudaromos sąlygos neracionaliam žmonių, finansinių išteklių naudojimui. Manytina, jog turi būti vadovaujamasi protingumo bei ekonominio proporcingumo principais ir antrą kartą tokie duomenys, kuriuos patikrino kita viešojo administravimo institucija, neturi būti tikrinami. Kita vertus, siūlantį inicijuoti likvidavimą suinteresuota institucija privalo pateikti likvidavimo inicijavimo pagrindą bei aplinkybes patvirtinančių dokumentų kopijas⁴⁷. Taigi tik išanalizavęs pateiktus duomenis ir nusprendęs, kad jų nepakanka, JAR tvarkytojas turi imtis papildomų veiksmų. Pastebėtina, jog šiuo metu JAR tvarkytojas bendrovių likvidavimą inicijuoja būtent daugiausia AVMI pateikus siūlymus.

2007 m. balandžio 5d. duomenimis JAR įregistruota apie 27000 juridinių asmenų, kuriems galima pradėti likvidavimo procedūrą JAR tvarkytojo iniciatyva⁴⁸. Šiai dienai šis skaičius gali būti tik padidėjęs, nes praktika rodo, jog aktyvus bendrovių likvidavimas šiuo pagrindu nevyksta. Tokia padėtis susidaro, nes, atsižvelgiant į tokių bendrovių teisinę padėtį iškyla lėšų, reikalingų tinkamai įvykdyti teisės aktuose nustatytas procedūras, problema. „Mirusios“ bendrovės paprastai arba neturi turto, arba jo neužtenka teismo ir administravimo išlaidoms padengti ir tokios procedūros turi būti apmokamos biudžeto lėšomis. Tačiau, pavyzdžiui, 2006 m. skirtų lėšų realiai pakako tik maždaug 85 „mirusioms“ bendrovėms likviduoti.

LR Teisingumo ministerijos duomenimis⁴⁹, likvidatoriaus funkcijoms atlikti buvo paskelbtas viešas konkursas ir pigiausios paslaugos, kurias pasiūlė įmonė, yra vertinamos maždaug 2242 litais vienam likviduojamam juridiniam asmeniui.

Teisingumo ministerijos projekte⁵⁰ atkreiptas dėmesys, kad šiuo metu tokie ieškiniai teisme nagrinėjami ginčo teisenos tvarka. Projekte siūloma nustatyti, kad pareiškimas dėl

---

⁴⁷ *Cit. op.* 38, p. 11.

⁴⁸ *Cit. op.* 22.

⁴⁹ *Cit. op.* 30.

⁵⁰ *Ibidem.*

bendrovės likvidavimo JAR tvarkytojo iniciatyva teisme būtų nagrinėjamas supaprastinta LR Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) XXXIX skyriuje nustatyta tvarka. Taip sumažėtų likvidavimo kaštai bei sutrumpėtų bendrovės likvidavimo terminai, nes pareiškėjai tokiose bylose atleidžiami nuo žyminio mokesčio, turėtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos, o pareiškimai išnagrinėjami ir teismo nutartis priimama per penkias dienas.

Taip pat yra ir kitų siūlymų supaprastinti likvidavimo procedūrą tų „mirusių“ bendrovių, kurios neturi turto. Pagal vieną iš siūlymų, pirmiausia JAR tvarkytojas kreipiasi į teismą dėl bendrovės likvidavimo pagal CK 2.70 str. Teismas priima sprendimą dėl bendrovės likvidavimo ir paskiria anstolį bendrovės likvidatoriumi. Anstolis parengia ir viešai paskelbia dokumentą, patvirtinantį, kad bendrovė neturi turto ir skolinių įsipareigojimų arba bendrovė neturi turto, tačiau turi turtinių įsipareigojimų. Likvidatorius (anstolis) viešai paskelbia apie bendrovės likvidavimą, pateikia duomenis apie likviduojamą bendrovę JAR tvarkytojui bei įregistruoja statusą „likviduojama“. Galiausiai kreipiasi į JAR dėl bendrovės išregistravimo. Vis dėlto, anstoliui nustačius, jog bendrovė turi turto, toliau likvidavimas vykdomas įprasta tvarka⁵¹.

2.4. Juridinio asmens dalyvių skaičiaus sumažėjimas mažiau nei įstatymų leidžiamas minimumas

Kadangi šiame darbe apsiribojama AB ir UAB teisinės formos JA likvidavimo nagrinėjimu, šis CK numatytas pagrindas iš esmės nėra aktualus. Visų pirma, ABĮ nenumato AB ar UAB dalyvių (akcininkų) privalomo minimumo. AB ar UAB dalyviu gali būti ir vienintelis akcininkas. Priėmus Dvylikąją bendrovių teisės Tarybos direktyvą⁵², valstybės narės savo teisės aktuose gali nustatyti, jog bendrovėse gali būti vienas steigėjas (akcininkas). ABĮ nenumato minimalaus steigėjų (akcininkų) skaičiaus. UAB atveju reikalaujama, kad akcininkų būtų mažiau nei 250. Iškyla klausimas, kas nutinka, jei akcininkų skaičius UAB padidėja daugiau, nei šis numatytas maksimumas. Atsižvelgiant į šio likvidavimo pagrindo prasmę, nemanytina, kad ši norma galėtų būti aiškinama plečiamai, todėl šis likvidavimo pagrindas UAB atveju netaikomas. Šiuo atveju atsiranda pagrindas UAB reorganizavimui ar pertvarkymui. Pastebėtina, jog ABĮ nenumato privalomo UAB pertvarkymo, padidėjus

---

⁵¹ *Cit. op.* 6, p. 62,63,70.

⁵² 1989 m. gruodžio 21 d. Dvyliktoji bendrovių teisės Tarybos direktyva 89/667/EEB dėl vienanarių uždarytų akcinių bendrovių (OL, 1989 L 395/40, p. 104), 2 str.

akcininkų skaičiui iki 250 ir daugiau. Žinoma, visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimą bendrovę likviduoti, tačiau tokiu atveju likvidavimas vyks jau aptartu pagrindu, kai priimamas akcininko (akcininkų) sprendimas savanoriškai likviduoti bendrovę.

2.5. Bendrovės steigimo pripažinimas negaliojančiu

Šis pagrindas atitinka Pirmosios bendrovių teisės Tarybos direktyvos⁵³ 11 str. (III skirsnio) reikalavimus. Šio direktyvos skirsnio motyvu buvo siekis apriboti atvejus, kuriais gali būti skelbiamas negaliojimas ir negaliojimo paskelbimo įsigaliojimas turėtų grįžtamąją galią, taip pat nustatyti trumpą laikotarpį, per kurį trečiosios šalys gali užginčyti tokį paskelbimą⁵⁴. Iš esmės tokios nuostatos priimtos atsižvelgiant į tai, jog veikiančios bendrovės pripažinimas neteisėtai įsteigta ir, to pasekoje, jos likvidavimas sukelia reikšmingas neigiamas pasekmes bendrovės akcininkams, kreditoriams bei darbuotojams. Bendrovė gali būti pripažinta neteisėtai įsteigta tik teismo ir tik esant CK 2.114 str. 1 d. nurodytiems pagrindams:

- visi steigėjai buvo neveiksnius arba nebuvo įstatymų nustatyto steigėjų minimumo. Jei bent vienas steigėjas buvo veiksnus, šis pagrindas netaikomas. Kaip minėta, ABĮ nenumato staigėjų (akcininkų) minimumo;
- nebuvo sudaryta steigimo sutartis ar steigimo aktas arba buvo pažeistos imperatyvios bendrovės steigimo taisyklės (pvz. bendrovė neįregistruota JAR);
- tikrieji bendrovės steigimo tikslai neteisėti arba prieštarauja viešajai tvarkai. Šis pagrindas netaikomas, jei bendrovės veikla yra neteisėta arba prieštarauja viešajam interesui. Atsižvelgiant į Europos teisingumo teismo (toliau – ETT) praktiką, bendrovės steigimo tikslai turėtų būti suprantami siaurai, kaip tie, kurie nurodyti bendrovės steigimo sutartyje (steigimo akte) ar įstatuose, o ne kaip faktinė jos veikla ar faktinis įsteigimo tikslas⁵⁵;
- įstatymų nustatyta tvarka ir terminais nebuvo suformuotas minimalus įstatinis kapitalas, kuris turi būti sukauptas per tam tikrą laiką;
- bendrovės dokumentuose nenumatytas jos pavadinimas, tikslai, įstatinio kapitalo ar akcininkų asmeninių įnašų dydis, jei to reikalauja įstatymų imperatyviosios normos. Visi

---

⁵³ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo (OL, 1968 L 65/8, p. 3).

⁵⁴ VANESSA, E. *Europos sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

⁵⁵ *Ibidem*.

šie duomenys privalo būti nustatyti bendrovės dokumentuose pagal ABI 4 ir 7 str. Kalbant apie bendrovės dokumentus, čia turimi omenyje jos steigimo dokumentai⁵⁶;

ETT *Marleasing v La Comercial Internacional de Alimentacion* byloje⁵⁷ pripažino, kad nacionalinis teismas, taikydamas nacionalinę teisę, turi tai daryti kiek įmanoma atsižvegdamas į minėtos direktyvos nuostatas bei tikslą. Tai suponuoja, kad nacionalinės teisės nuostatos turi būti aiškinamos pagal Pirmosios bendrovių teisės Tarybos direktyvos 11 str., t.y. bendrovės negaliojimas negali būti pripažįstamas kitais pagrindais, nei tie, kurie baigtiniu sąrašu išvardinti direktyvos 11 str.

Net kai egzistuoja vienas ar keli bendrovės negaliojimo pagrindai, bendrovė nepasibaigia savaime⁵⁸. Negalima bendrovės išbraukti iš JAR be likvidavimo procedūros, t.y., kai teismas pripažįsta bendrovės įsteigimą neteisėtu aukščiau minėtais pagrindais, bendrovė turi būti likviduojama įstatymų nustatyta tvarka. Jei įmanoma, teismas privalo suteikti protingumo kriterijų atitinkantį laiko tarpą ištaisyti klaidoms, dėl kurių bendrovės įsteigimas pripažintinas neteisėtu (pvz. bendrovė gali būti įregistruojama, sukaupiamas minimalus įstatinis kapitalas ir pan.). Ištaisius tokias klaidas išnyksta pagrindas pripažinti bendrovę neteisėtai įsteigta ir ją likviduoti šiuo pagrindu. Tai atitinka principo, pagal kurį ribojamas bendrovių pripažinimas neteisėtai įsteigtomis, koncepcija⁵⁹. Teismui paliekama tam tikra diskrecija, t.y. teismas, priimdamas sprendimą dėl bendrovės įsteigimo pripažinimo neteisėtu, turi atsižvelgti į bendrovės darbuotojų ir jo akcininkų, nedalyvavusių įsteigiant bendrovę, interesus ir gali nepripažinti bendrovės įsteigimo neteisėtu, nors ir pažeisti nustatyti reikalavimai, jei pažeidžiami minėtų asmenų interesai.

Ieškinį dėl bendrovės įsteigimo pripažinimo neteisėtu gali paduoti bendrovės akcininkas (akcininkai) ar valdymo organai, taip pat prokuroras, gindamas viešą interesą, jei tikrieji bendrovės steigimo tikslai neteisėti arba prieštarauja viešajai tvarkai.

---

⁵⁶ *Cit. op.* 2, p. 234.

⁵⁷ ETT byla C-106/89 [1990] ECR I-4135.

⁵⁸ *Cit. op.* 3, p. 419, 420.

⁵⁹ *Cit. op.* 2, p. 142.

2.6. Likvidavimo pagrindai užsienio šalių teisėje.

Ūkio ministerijos užsakymu atliktoje studijoje⁶⁰ išanalizuoti šešių užsienio valstybių (Anglijos, Vokietijos, Švedijos, Slovėnijos, Nyderlandų ir Prancūzijos) teisės aktai reglamentuojantys likvidavimą. Praktiškai visų minėtų valstybių teisės aktai numato tiek savanoriško, tiek priverstinio likvidavimo pagrindus.

Visose nagrinėtose valstybėse nustatyta visuotinio akcininkų susirinkimo teisė priimti sprendimą dėl bendrovės likvidavimo. Daugumoje valstybių (Vokietijoje, Prancūzijoje, Slovėnijoje), reikalaujama balsų daugumos, atstovaujančios $\frac{3}{4}$ įstatinio kapitalo. Tuo tarpu Švedijoje pakanka paprastos akcininkų balsų daugumos.

Anglijoje numatytas specifinis savanoriško likvidavimo atvejis – visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas kreditorių naudai (angl. *creditor's voluntary liquidation*). Jis taikomas, kai bendrovės direktoriai nepateikia bendrovės mokumo deklaracijos arba nemokumas išaiškėja jau pradėjus likvidavimo procedūrą. Tokiu atveju, visuotinis akcininkų susirinkimas priima neeilinį sprendimą likviduoti kreditorių naudai ir privalo sušaukti kreditorių susirinkimą. Jame kreditoriai supažindinami su bendrovės finansine padėtimi. Likviduojant šiuo pagrindu, kreditorių susirinkimas iš esmės kontroliuoja likvidavimo procesą. Kreditorių paskirtas likvidatorius turi prioritetą prieš kitus⁶¹.

Švedijoje išskiriamas atvejis, kai atsiradus įtarimui, jog bendrovės įstatinis kapitalas sumažėjo daugiau nei leistina, turi būti sudaromas bendrovės balansas. Visuotinis akcininkų susirinkimas privalo priimti sprendimą likviduoti bendrovę, jeigu jam nepateikiamas balansas kuriame atsispindėtų, jog bendrovės nuosavas kapitalas yra ne mažesnis nei pasirašytas įstatinis kapitalas.

Kai kuriose valstybėse (Prancūzijoje, Nyderlanduose) likvidavimo pagrindu yra įstatuose numatytos išankstinės likvidavimo sąlygos įvykdymas.

Priverstinio likvidavimo pagrindai minėtose valstybėse skiriasi, tačiau beveik visose valstybėse bendrovės gali būti likviduojamos teismo sprendimu, jei jos yra nemokios ar bankrutavusios.

Panašiai, kaip Lietuvoje likviduojant JAR tvarkytojo iniciatyva, Nyderlanduose numatytas bendrovės likvidavimas Prekybos ir pramonės rūmų įsakymu. Kai esant įstatyme

---

⁶⁰ *Cit. op.* 6.

⁶¹ GOODE, R. *Principles of Corporate Insolvency Law*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 121-124.

numatytoms aplinkybėms negalima paskirti bendrovės likvidatoriaus, jo funkcijas atlieka Prekybos ir pramonės rūmai. Šioje šalyje inicijuoti likvidavimą gali ir prokuroras, pateikdamas pareiškimą teismui, jei bendrovės veikla prieštarauja viešajai tvarkai⁶².

1987 m. ES Likvidavimo direktyvos projekte, kuris laikytinas apibendrinta ES šalių likvidavimo praktika, numatyti trys pagrindiniai likvidavimo pagrindai:

- bendrovės veiklos termino pabaiga;
- visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas;
- kompetentingų institucijų (pareigūnų) sprendimas.

Pirmieji du nustato savanoriško likvidavimo atvejus. Trečiasis apima įvairiausių nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintus priverstinio likvidavimo pagrindus, pavyzdžiui, netinkama bendrovės (jos organų) veikla, finansinės (taip pat konsoliduotos) atskaitomybės neteikimas, organų neturėjimas, bendrovės negaliojimas, kaip tai apibrėžia Pirmoji bendrovių teisės Tarybos direktyva.

Direktyvos projekte pabrėžiama, jog tais atvejais, kai valstybės narės savo viešojo valdymo subjektams suteikia galias susijusias su priverstiniu likvidavimu, turi būti užtikrinama galimybė tokius viešojo valdymo subjektų sprendimus skųsti teismui⁶³.

---

⁶² *Cit. op.* 6, p. 55.

⁶³ *Cit. op.* 3, p. 408-422.

III. Likvidatorius

1. Likvidatoriaus skyrimas esant kiekvienam likvidavimo pagrindui

Esant skirtingiems likvidavimo pagrindams bendrovės likvidatorių skiria atitinkamai akcininkai, kreditorių susirinkimas, JAR tvarkytojas ar teismas.

Esant visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimui nutraukti bendrovės veiklą, visuotinis akcininkų susirinkimas turi paskirti likvidatorių. Likvidatoriaus skyrimui nėra būtina kvalifikuota balsų dauguma, jei steigimo dokumentai nenumato kitaip. Beje, steigimo dokumentai gali nustatyti tam tikras likvidatoriaus skyrimo taisykles (pvz. nustatyti likvidatoriui kvalifikacinius egzaminus, nustatyti, kad likvidatorių skiria valdymo organas, nustatyti konkretų likvidatorių ir pan.). Pažymėtina, jog likvidatoriaus skyrimo taisyklės, nustatytos steigimo dokumentuose, nesaisto teismo, kreditorių susirinkimo ar JAR tvarkytojo šiems skiriant likvidatorių. Nei CK, nei ABĮ tiesiogiai nenumato, kokios pasekmės kyla, jei visuotinis akcininkų susirinkimas nepaskiria likvidatoriaus. Kaip minėta, ši situacija ir jos išsprendimo mechanizmas gali būti numatyta bendrovės steigimo dokumentuose. Jei ne, pagal analogiją taikytina ABĮ 73 str. 9 d. numatyta taisyklė, pagal kurią, visuotiniam akcininkų susirinkimui nepaskyrus likvidatoriaus, akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, taip pat JAR tvarkytojas turi teisę kreiptis į teismą, kad šis paskirtų likvidatorių. Ta pati taisyklė taikoma atsiradus likvidavimo pagrindui, numatytam bendrovės steigimo dokumentuose.⁶⁴ Atkreiptinas dėmesys, jog ABĮ nenumato bendrovės valdymo organams teisės kreiptis į teismą dėl likvidatoriaus paskyrimo. Manytina, jog tiesiogiai vadovaujantis CK 2.108 str. 4 d., tokią teisę turi ir bendrovės valdymo organai (CK 1.3 str.).

Likviduojant bankrutavusią bendrovę, likvidatorių skiria teismas arba kreditorių susirinkimas (kai bankrotas vyksta ne teismine tvarka). Bendrovės likvidatoriaus funkcijas likviduojant bendrovę atlieka bendrovės administratorius ĮBĮ nustatyta tvarka. Administratoriaus kandidatūrą teismui arba kreditorių susirinkimui gali pateikti asmuo, padavęs pareiškimą iškelti bankroto bylą - kreditorius (kreditoriai), akcininkas (akcininkai), bendrovės administracijos vadovas, likvidatorius. Jei kandidatūra nepateikiama, teismas arba kreditorių susirinkimas pats parenka administratorių. Bet kuriuo atveju administratoriaus

---

⁶⁴ *Cit. op.* 2, p. 223, 226.

kandidatūrą privaloma suderinti su Vyriausybės įgaliota institucija⁶⁵. Pastebėtina, kad esant šiam likvidavimo pagrindui, administratorius skiriamas bankroto proceso pradžioje, dar prieš priimant nutartį likviduoti bankrutavusią bendrovę.

Likviduojant bendrovę, jei bendrovės (valdymo organų ar jų narių) veikla netinkama arba bendrovės steigimas pripažįstamas negaliojančiu, likvidatorių skiria visuotinis akcininkų susirinkimas. Iki to laiko, kol visuotinis akcininkų susirinkimas paskirs likvidatorių, likvidatoriaus pareigas atlieka Vyriausybės įgaliota institucija. Ši institucija teismo pritarimu turi teisę pavesti likvidatoriaus pareigas atlikti kitam asmeniui (pvz., jei bendrovė steigimo dokumentuose yra nurodžiusi konkretų likvidatorių). LAT vienoje iš savo konsultacijų nurodė, jog likvidatoriaus funkcijas Vyriausybės įgaliotai institucijai teismas priskiria tik išimtiniais atvejais, t. y. tada, kai teismui priimant sprendimą likviduoti neteisėtai įsteigtą juridinį asmenį, juridinio asmens dalyviai nėra nurodę, kas turi būti paskirtas likvidatoriumi, arba juridinio asmens dalyviai negali paskirti likvidatoriaus dėl objektyvių priežasčių (pvz., jie yra neveiksniūs), arba siekiant apginti viešąjį interesą, juridinio asmens dalyviams tą daryti negali būti leidžiama. Tokiais atvejais teismas likvidatoriaus pareigas vykdyti paveda Vyriausybės įgaliotai institucijai, tačiau kol kas Vyriausybė nėra priėmusi specialaus nutarimo šiuo klausimu. Dėl to teismas turi į bylą įtraukti Vyriausybę ir skirti ją likvidatoriumi, jeigu Vyriausybė savo nutarimu nepaveda likvidatoriaus pareigų atlikti kitam asmeniui⁶⁶. Atkreiptinas dėmesys, jog šiuo atveju Vyriausybės įgaliota institucija ar kitas asmuo, kuriam teismo pritarimu pavesta atlikti likvidatoriaus pareigas, šias pareigas laikinai atlieka įstatymo pagrindu. Toks likvidatorius pagal įstatymą įgaliojimus įgauna nuo atitinkamo teismo sprendimo likviduoti bendrovę įsiteisėjimo.

Likviduojant bendrovę JAR tvarkytojo iniciatyva, kartu su prašymu likviduoti bendrovę JAR tvarkytojas pateikia teismui likvidatoriaus kandidatūrą. Likvidatoriaus kandidatūra parenkama iš asmenų, turinčių reikiamą kvalifikaciją. Jeigu teismas nepaskiria

---

⁶⁵ Įgaliota institucija - Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimas Nr. 831 Dėl valstybės institucijų įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos aprašo, bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytinių tvarkos aprašo patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“ papildymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 58 - 2090).

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 23 d. konsultacija A3-118 dėl kai kurių Civilinio kodekso normų taikymo.

likvidatoriaus, jį paskiria JAR tvarkytojas⁶⁷. Pažymėtina, jog JAR tvarkytojas - valstybės įmonė Registrų centras – atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo⁶⁸ 4 str. nustatytus perkančiosios organizacijos požymius, todėl likvidatoriaus kandidatūras JAR tvarkytojas parenka viešo konkurso būdu, t.y. likvidatoriaus paslaugas JAR tvarkytojas perka Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka.

Likviduojant pasibaigus laikotarpiui, kuriam įsteigta bendrovė, pagal ABĮ likvidatorių skiria visuotinis akcininkų susirinkimas. Tai turi būti padaryta likus ne mažiau kaip trims mėnesiams iki laikotarpio, kuriam įsteigta bendrovė, pabaigos. Jei visuotinis akcininkų susirinkimas per nustatytą terminą likvidatoriaus neišrenka, valdymo organai, akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, taip pat JAR tvarkytojas turi teisę kreiptis į teismą, kad šis paskirtų likvidatorių.

Išskyrus paskutinį atvejį, taip pat, kai likvidatoriaus pareigas atlieka Vyriausybės įgaliota institucija, bei bankroto atveju, kai administratorius paskiriamas prieš priimant nutartį likviduoti bankrutavusią bendrovę, įstatymai nenurodo terminų, per kiek laiko turi būti paskirtas likvidatorius. Vertinant sistemiškai įstatymų nuostatas ir atsižvelgiant į koncentruotumo principą bei tai, jog likvidatorius yra centrinė figūra likvidavimo procese, darytina išvada, jog likvidatorius turi būti paskirtas tuo pat metu, kai atitinkamas subjektas priima sprendimą dėl likvidavimo arba nedelsiant po to (pvz., jei sprendimą likviduoti ir paskirti likvidatorių priima skirtingi subjektai). Tam tikri likvidatoriaus paskyrimo terminai gali būti numatyti steigimo dokumentuose, tačiau, kaip minėta, jie saisto tik visuotinį akcininkų susirinkimą. Tai, kad nėra nustatyti konkretūs terminai, sudaro sąlygas vilkinti likvidavimo procesą.

Bendrovės likvidatoriaus apmokėjimo šaltinių teisės aktai nenumato. Paprastai su likvidatoriumi sudaroma paslaugų sutartis. Likvidatoriaus atlyginimą nustato jį skiriantis visuotinis akcininkų susirinkimas ar teismas⁶⁹. Kaip minėta, kai likvidatorių skiria JAR, jis skiriamas viešo konkurso būdu, taigi atlyginimas nustatomas pirkimo dokumentuose.

Kyla klausimas, ar su likvidatoriumi gali būti sudaroma darbo sutartis. Atsižvelgiant į tai, kad likvidatoriaus institutui *mutatis mutandis* taikomos normos reglamentuojančios bendrovės valdymo organų institutą, atsakymas būtų teigiamas. Vis dėlto, pagal analogiją,

---

⁶⁷ *Cit. Op.* 35.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 84 - 2000).

⁶⁹ *Cit. op.* 6, p. 13.

likvidatorius bet kuriuo atveju (kaip ir bendrovės vadovas) nelaikomas bendrovės darbuotoju ir santykiams su bendrove taikomos civilinės teisės normos.

Taip pat kyla klausimas, kada turi būti sumokamas atlyginimas likvidatoriui. Jei likvidatorių laikysime bendrovės kreditoriumi, pagal kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę, su likvidatoriumi atsiskaitoma trečiaja eile. Problema tokiu atveju kyla, jei atsiskaičius su pirmesnės eilės kreditoriais, nelieta bendrovės turto.

Likviduojant bendrovę dėl bankroto, ĮBĮ 11 str. 5 d. aiškiai nurodo, jog kreditorių susirinkimas įgalioja kreditorių susirinkimo pirmininką bendrovės vardu sudaryti su administratoriumi pavedimo sutartį. Atlyginimas administratoriui yra priskiriamas prie bankroto administravimo išlaidų, kurios apmokamos iš bankrutuojančios ir bankrutavusios bendrovės visų rūšių lėšų (gautų pardavus bendrovės turta, įskaitant ir įkeistą, bendrovei gražintų skolų, ūkinės veiklos, turto nuomos ir kitų bankroto proceso metu gautų lėšų).

Administratoriaus atlyginimo suma ir jo mokėjimo tvarka nustatoma pavedimo sutartyje. Atlyginimas nustatomas atsižvelgiant į tai, ar bankrutavusi įmonė tęsia (vykdo) veiklą, į parduodamo įmonės turto rūšį bei jo kiekį, taip pat į įmonei iškeltų bylų bei pareiktų civilinių ieškinių sudėtingumą ir kiekį. Atlyginimo suma gali būti išmokama visa iš karto baigus bankroto procesą arba dalimis vykdant bankroto procesą.

2. Likvidatoriaus atšaukimas, pakeitimas ir pavadavimas

Bendrovės akcininkų paskirtas likvidatorius gali būti atšauktas paprasta akcininkų, dalyvaujančių susirinkime, balsų dauguma. Ši atšaukimo procedūra taikoma, kai likvidatorių paskiria visuotinis akcininkų susirinkimas.

Nepriklausomai nuo to, kas paskiria likvidatorių, akcininkai, kurių balsai sudaro ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, kreditorius, turintis ne mažesnę kaip penkiasdešimt tūkstančių litų vertės reikalavimo teisę, arba ne mažiau kaip 1/5 visų bendrovės darbuotojų turi teisę kreiptis į teismą prašydami pakeisti likvidatorių, jei šis veikia netinkamai, taip pat nesąžiningai atsiskaito su kreditoriais, bendrovės akcininkais, nesąžiningai atlieka kitas pareigas arba pažeidžia juridinio asmens dalyvių, kreditorių ar juridinio asmens darbuotojų teises. Teisių pažeidimo sąvoka apima ir trukdymą veiksmingai įgyvendinti turimas teises. Akcininkų teisės paprastai nurodomos steigimo dokumentuose, kreditorių ir darbuotojų ir bendrovės sudarytose tarpusavio sutartyse arba įstatymuose. Išskirtinį dėmesį likvidatorius turi skirti bendrovės sudarytų sutarčių vykdymui tinkamai užbaigti. Likvidatorius turi

laikytis bendrųjų fiduciarinių pareigų. Jis privalo sąžiningai atsiskaityti su kreditoriais ir akcininkais, t.y. turi veikti ne tik griežtai laikydamasis reikalavimų tenkinimo eilės, bet ir elgtis taip, kad būtų atsiskaitoma greitai, nesudarant nevienodų sąlygų konkreitiems kreditoriams, jų nediskriminuojant, elgiantis su visais kreditoriais *bona fide*. Likvidatorius privalo veikti tinkamai, kaip tai apibrėžia CK 2.124 str. Visų pirma, likvidatorius privalo vykdyti bendrąsias valdymo organų narių pareigas. Vertinant veiklą, būtina atsižvelgti į likvidatoriaus veiklos tikslus – veiksmingai nutraukti bendrovės veiklą per kuo trumpesnę laiką, atsižvelgiant į sprendime likviduoti bendrovę nurodytus veismus⁷⁰.

Administratorių bankroto byloje atstatydina jį paskyręs teismas arba kreditorių susirinkimas. Teisę teikti prašymą dėl atsistatydinimo iš pareigų turi ir administratorius. LAT senatas savo nutarime⁷¹ akcentuoja, jog administratoriaus atstatydinimo klausimą gali kelti teismas ir kreditorių susirinkimas. Atskiriems kreditoriams įstatymas tokios teisės nesuteikia. Teismai laikosi šio aiškinimo⁷². Vis dėlto, likviduojant bankrutavusią bendrovę, ĮBĮ nuostatos administratoriaus atžvilgiu taikomos tiek, kiek neprieštarauja CK antrosios knygos VIII skyriaus nuostatoms (*inter alia* CK 2.109 str. 2 d.)⁷³. Taigi, manytina, jog bankrutavusios bendrovės likvidavimo etape, teisę kreiptis į teismą turi ir asmenys nurodyti CK 2.109 str. 2 d., esant numatytiems pagrindams.

Kai bankrutuojančios įmonės administratoriumi paskiriamas juridinis asmuo, administruoti įmonę jis gali tik paskyręs įgaliotą asmenį. Atitinkamai įgalioto asmens pakeitimas kitu pagal minėtą LAT senato nutarimą negali būti traktuojamas kaip administratoriaus pakeitimas.

Kai likvidatoriaus pareigas laikinai atlieka Vyriausybės įgaliota institucija ar kitas asmuo, kuriam teismo pritarimu pavesta atlikti likvidatoriaus pareigas, visuotiniam akcininkų susirinkimui paskyrus savo likvidatorių, atšaukimo procedūros netaikomos, kadangi minėta institucija ar asmuo likvidatoriaus pareigas atlieka pagal įstatymą. Tokiu atveju, nuo sprendimo paskirti likvidatorių, minėtų subjektų įgaliojimai nutrūksta ir likvidatoriaus pareigas perima naujai paskirtas likvidatorius.

---

⁷⁰ *Cit. op. 2*, p. 228.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje, kat. 125.

⁷² Žr., pvz.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje pagal likviduojamos dėl bankroto akcinės bendrovės „Sunonis“ administratoriaus uždarosios akcinės bendrovės „Versluva“ atskirąjį skundą, Nr. 2-576/2006; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje pagal V. D. atstovo atskirąjį skundą, Nr. 2-108/2007.

⁷³ *Cit. op. 2*, p. 230.

Pagal ABĮ 74 str. 5 d. sprendimą dėl likvidatoriaus laikino pavadavimo jo atostogų ar laikino nedarbingumo metu priima visuotinis akcininkų susirinkimas, teismas ar JAR tvarkytojas, išrinkę (paskyrę) likvidatorių. Asmeniui, pavaduojančiam likvidatorių, keliami tokie pat reikalavimai kaip ir likvidatoriui. Ši nuostata problemiška, nes tokį sprendimą priimti gali būti sudėtinga, atsižvelgiant į aptartą likvidatoriaus skyrimo tvarką. ABĮ 73 str. 11 d. numato likvidatoriaus pareigą pateikti JAR tvarkytojui duomenis apie save. Pavaduojančiam asmeniui tokia pareiga nenumatyta. Be to, JAR nuostatai nenumato asmens, pavaduojančio likvidatorių, duomenų bei parašo pavyzdžio registracijos. Taigi tretieji asmenys nėra informuojami apie likvidatorių pavaduojančio asmens paskyrimą. Kita vertus, jeigu JAR būtų įregistruoti asmens, pavaduojančio likvidatorių, duomenys ir parašo pavyzdys, kiltų neaiškumų, ar įregistruojant likvidatorių pavaduojantį asmenį reikėtų išregistruoti likvidatoriaus duomenis ir, ar pasibaigus pavadavimo laikotarpiui reikėtų iš naujo atlikti visus veiksmus, reikalingus likvidatoriaus įregistravimui (kas iš esmės reikštų likvidatoriaus pakeitimą), ar įregistruoti kelis asmenis, veikiančius kaip bendrovės likvidatorius.

Kai kurie autoriai siūlo atsisakyti ABĮ 74 str. 5 d. nuostatos⁷⁴. Verta panagrinėti šį siūlymą. Visų pirma, kaip minėta, likvidatoriaus pavadavimas ir atstovavimas pagal įgaliojimą savo prigimtimi yra skirtingi teisiniai santykiai. Pagal ABĮ 74 str. 5 d. paskirtas asmuo įgyja visas likvidatoriaus teises ir pareigas, skiriantys subjektai pavaduojantį asmenį parenka pagal tam tikrus kriterijus, jam suteikia tam tikrą pasitikėjimo kreditą, tuo tarpu pagal įgaliojimą veikiantis asmuo veikia likvidatoriaus vardu. Taigi panaikinus minėtą nuostatą, apskritai būtų panaikinamas likvidatoriaus pavadavimo institutas. Kita vertus, CK apskritai nenumato likvidatoriaus pavadavimo. Autoriaus nuomone, yra du šios problemos sprendimo būdai. Pirma, galima atsisakyti ABĮ 74 str. 5 d., t.y. likvidatoriaus pavadavimo instituto apskritai, kurio, kaip minėta, nenumato ir CK. Tokiu atveju kitas asmuo likvidatoriaus pareigas atliktų pakeitus likvidatorių, paskyrus papildomą likvidatorių arba pagal likvidatoriaus įgaliojimą. Antra, palikti minėtą nuostatą, tačiau atitinkamai suderinti ABĮ ir JAR nuostatų normas.

Bankroto atveju nutartį dėl administratoriaus laikino pavadavimo jo laikino nedarbingumo ar kitais atvejais, kai jis laikinai negali eiti savo pareigų, priima teismas administratoriaus teikimu, kreditorių susirinkimo pirmininko pritarimu. Jeigu

---

⁷⁴ *Cit. op.* 6, p. 68.

administratorius dėl ligos negali kreiptis į teismą, nutartį dėl jo laikino pavadavimo laikino nedarbingumo atveju priima teismas kreditorių susirinkimo pirmininko teikimu. Kai administratorių paskyrė kreditorių susirinkimas, šiuos klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas.

Praktikoje likvidatorių (administratorių) pavaduojantys asmenys dažniausiai veikia pagal likvidatoriaus išduotą įgaliojimą⁷⁵. Jei likvidatoriumi paskirtas juridinis asmuo, visais atvejais, atlikdamas likvidatoriaus funkcijas, jis veikia arba per savo organus (per juos prisiima teises ir pareigas, CK 2.81 str.) ar paprasta rašytine forma JA įgaliotą darbuotoją.

3. Reikalavimai likvidatoriui

Pagal ABĮ 74 str. 1 d. likvidatoriumi gali būti tik fizinis asmuo. Pastebėtina, jog CK nenumato reikalavimo likvidatoriumi skirti būtent fizinį asmenį. CK 2.108 str. 3 d. nurodyta, jog likvidatoriumi gali būti turintis reikiamą kvalifikaciją asmuo. Kolizinė CK 1.3 str. norma nustato, jog, jei yra CK ir kitų įstatymų prieštaravimų, taikomos CK normos, nebent CK pirmenybę suteikia kitų įstatymų normoms. CK 2.108 str. 2 d. leidžia steigimo dokumentuose arba įstatymuose numatyti kitokias likvidatoriaus skyrimo taisykles nei CK. Tačiau tokios taisyklės nesaisto teismo, kreditorių susirinkimo ar JAR tvarkytojo. Pagal esamą reglamentavimą, darytina išvada, jog jei likvidatorių skiria visuotinis akcininkų susirinkimas – gali būti skiriamas tik fizinis asmuo, jei kiti subjektai, taikant CK tiesiogiai – tiek fizinis, tiek juridinis asmuo.

ABĮ nepagrįstai apriboja juridinio asmens teises būti paskirtu bendrovės likvidatoriumi ir nepagrįstai diskriminuoja juridinius asmenis fizinių asmenų atžvilgiu⁷⁶. Manytina, jog juridinis asmuo turi didesnę potencialą teikti kokybiškesnes likvidavimo (kai likviduojama dėl bankroto - bankroto administravimo) paslaugas. Jis gali įdarbinti administratorius, teisininkus, buhalterius, archyvarus ir t.t. Prireikus atitinkamos pagalbos įgaliotas asmuo visada ją gauna. Juridinis asmuo kaip likvidatorius (ar administratorius), talkinamas keleto skirtingų sričių specialistų, yra parankesnis ir pranašesnis už fizinį asmenį⁷⁷.

Kita vertus, toks reglamentavimas neatitinka fundamentalaus civilinės teisės principo, jog civiliniai santykiai reglamentuojami vadovaujantis *inter alia* jų subjektų

⁷⁵ Cit. op. 6, p. 67.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Cit. op. 28, p. 14.

lygiateisiškumo principu (CK 1.2 str.), kuris reiškia diskriminavimo draudimą ir reikalavimą, kad vienodos situacijos būtų vertinamos vienodai, nebent dėl labai svarbių ir objektyvių priežasčių būtų pakankamo pagrindo vertinti jas skirtingai⁷⁸. Pagal CK 2.74 str. 1 d. privatieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti bet kokias civilines teises ir pareigas, išskyrus tas, kurioms atsirasti reikalingos tokios fizinio asmens savybės kaip lytis, amžius bei giminytė. Toks vienodas fizinių ir juridinių asmenų teisingumas *inter alia* reiškia, jog negali būti daromi skirtumai tarp juridinių ir fizinių asmenų teisių ir veiklos, jeigu tam nėra teisėto pagrindo, t.y. juridinių asmenų teisingumas negali būti apribotas kitaip, kaip tik įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka (CK 2.75 str. 1 d.). Atsižvelgiant į asociacijų teisę ir CK 1.2 str. 2 d., bet koks ribojimas turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje dėl viešosios tvarkos, geros moralės, žmonių sveikatos ir gyvybės, asmenų turto, jų teisėtų interesų apsaugos. Analogiški reikalavimai, kartais kitokios apimties, atsižvelgiant juridinio asmens veiklos rūšį, išplaukia ir iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 11 str., jos Pirmojo protokolo 1 str., Europos žmogaus teisių teismo praktikos ir kitų tarptautinių dokumentų⁷⁹. Likvidavimo procedūra, kaip ir likvidatoriaus funkcijos, nepriklausomai nuo to, kas skiria likvidatorių, yra iš esmės analogiškos. Bendrą likvidavimo tvarką nustato CK 2.106 – 2.114 str. Tuo tarpu atskiras juridinių asmenų formas reglamentuojantys ar kiti (pvz. ĮBĮ) įstatymai numato likvidavimo procedūrų ypatumus. Pastebėtina, jog likviduojant, pavyzdžiui, viešąją įstaigą ar žemės ūkio bendrovę, šias teises formas reglamentuojantys įstatymai⁸⁰ nenumato apribojimo likvidatoriumi skirti tik fizinį asmenį. Bankroto atveju likvidatoriaus funkcijas atliekantis bankroto administratorius, pagal ĮBĮ, gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. Pagal CK 108 str. 5 d. tam tikrais atvejais likvidatoriaus pareigas atlieka Vyriausybės įgaliota institucija. Autoriaus nuomone, toks įstatymų leidėjo nenuoseklumas, kai nustatomi skirtingi reikalavimai likvidatoriui savo prigimtimi analogiškose situacijose, kelia abejonių dėl jų pagrįstumo. Literatūroje, apibūdinant juridinio asmens likvidatorių nurodoma, jog likvidatoriumi gali būti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuris turi reikiamą kvalifikaciją.⁸¹

---

⁷⁸ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 61.

⁷⁹ *Cit. op. 2*, p. 170, 172.

⁸⁰ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 68-1633); Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1991, Nr. 13-328).

⁸¹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Namų advokatas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002, p. 480.

Apibendrinant galima pažymėti du problemos aspektus. Pirma, egzistuoja ABĮ ir CK normų kolizija ta apimtimi, jog ABĮ reikalauja bendrovės likvidatoriumi skirti fizinį asmenį visais atvejais, net ir tais, kai likvidatorių skiria teismas, JAR tvarkytojas ar kreditorių susirinkimas. Ši kolizija sprendžiama tiesiogiai taikant CK. Antra, nepagrįstai paneigiama galimybė bendrovės likvidatoriumi skirti JA, kai likvidatorių skiria visuotinis akcininkų susirinkimas.

Galima paminėti, jog kai kurių Europos Sąjungos valstybių (pvz. Vokietijos, Slovėnijos) įstatymai, reglamentuojantys bendrovių likvidavimą, nustato, jog likvidatoriumi gali būti skiriamas tiek fizinis, tiek juridinis asmuo⁸².

Pagal CK 2.108 str. 3 d. gali būti skiriama keletas likvidatorių. Jei skiriama keletas likvidatorių, yra sudaroma likvidacinė komisija ir vienas iš likvidatorių skiriamas likvidacinės komisijos pirmininku. Pagal esamą reglamentavimą nėra aišku, ar tais atvejais, kai skiriama keletas likvidatorių, sudaryta likvidacinė komisija veikia *in corpore*, atstovaudama bendrovę prieš trečiuosius asmenis, ar kiekvienas likvidatorius asmeniškai turi tokią atstovavimo teisę. CK 2.66 str. 1 d. 7 p., kuris perkeltas iš Pirmosios bendrovių teisės Tarybos direktyvos⁸³, reikalauja JAR nurodyti bendrovės valdymo organų narius ir bendrovės dalyvius, turinčius teisę bendrovės vardu sudaryti sandorius, jų teisių ribas ir parašų pavyzdžius. ABĮ 12 str. 1 d. 3 p. papildoma CK 2.66 str. reikalavimu JAR nurodyti kiekybinio atstovavimo taisyklę, jeigu bendrovės įstatuose nustatytas kiekybinis atstovavimas, bei duomenis apie asmenis, kurie pagal kiekybinio atstovavimo taisyklę turi teisę kartu veikti bendrovės vardu, jų teisių ribas, įgaliojimų terminą, jeigu jis yra nustatytas, taip pat atstovo ir kito organo nario, kurie veikia pagal kiekybinio atstovavimo taisyklę, parašų pavyzdžius. Kai kurių autorių nuomone, negali būti preziumuojama, jog kiekybinio atstovavimo taisyklė taikyta bendrovės organų nariams, yra tiesiogiai perkeliama likvidatorių atžvilgiu. Kita vertus, visuotinis akcininkų susirinkimas gali šį klausimą išspręsti skirdamas likvidatorius. Sprendimas, jog likvidacinė komisija gali atstovauti bendrovę tik kartu, turi būti įregistruota kartu su duomenimis apie likvidatorius⁸⁴. Jei toks sprendimas nepriimamas, manytina, jog kiekvienas likvidatorius gali atstovauti bendrovę prieš trečiuosius asmenis savarankiškai⁸⁵. Taigi jei nenustatoma kiekybinio atstovavimo taisyklė, likvidacinės

---

⁸² *Cit. op.* 6, p. 35, 43.

⁸³ *Cit. op.* 53, 2(1)d str.

⁸⁴ *Cit. op.* 33, 17.9 punktas.

⁸⁵ *Cit. op.* 3, p. 413, 414.

komisijos nariams taikomos lygiateisiškumo taisyklės nustatytos CK 2.86 str., t.y. visi jie turi vienodas teises ir pareigas⁸⁶.

Nei CK, nei ABĮ likvidatoriui nenumato kokių nors specifinių kvalifikacijos reikalavimų (reikalavimo turėti licenciją, išlaikyti kokius nors egzaminus). Bendrovės steigimo dokumentai gali numatyti tam tikrus reikalavimus likvidatoriui. Bet jie saisto tik bendrovės akcininkus, jiems skiriant likvidatorių. ABĮ 74 str. 1 d. likvidatoriui keliami tie patys reikalavimai, kaip ir bendrovės vadovui, t.y. juo negali būti būti asmuo, kuris pagal teisės aktus neturi teisės eiti tokių pareigų. Iš atliktos ES valstybių bendrovių likvidavimo analizės matyti, jog toks abstraktus reikalavimų likvidatoriui reglamentavimas būdingas praktiškai visoms nagrinėtoms šalims ir Lietuvos teisės sistema šiame kontekste ne išimtis. Vis dėlto, atsižvelgiant į pareigų bei funkcijų pobūdį, manytina, kad likvidatoriaus išsilavinimas ir patirtis turėtų būti pakankama tinkamai vykdyti bendrovės likvidavimo veiklą. Pavyzdžiui, Anglijoje likvidatoriais dažniausiai skiriami teismo atstovai arba bankroto specialistai, t.y. dažniausiai asmenys, turintys buhalterio ar teisininko kvalifikaciją⁸⁷.

Reikalavimai administratoriui, atliekančiam likvidatoriaus pareigas pripažinus bendrovę bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto, reglamentuojami detaliau nei bendru atveju.

Pagal ĮBĮ 30 str. 4d. likviduojant bankrutavusią bendrovę, likvidatoriaus funkcijas atlieka bankroto administratorius. Kaip minėta, bendrovės administratorius skiriamas bankroto proceso pradžioje. Bankroto administratoriumi teismas gali paskirti tiek fizinį, tiek juridinį asmenį. Administratoriumi skiriamas asmuo turi turėti teisę teikti bankroto administravimo paslaugas. Skiriant bankroto administratoriumi juridinį asmenį, jo vadovas privalo turėti teisę teikti bankroto administravimo paslaugas. Teisės teikti bankroto administravimo paslaugas suteikimo tvarką nustato ir reikalavimus administratoriui detalizuoja ūkio ministro įsakymu patvirtintos taisyklės⁸⁸. Fizinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, privalo būti nepriekaištingos reputacijos, turėti aukštąjį ekonominį arba teisinį išsilavinimą, per paskutiniuosius 3 metus turėti ne mažesnę kaip 2 metų bankroto administratoriaus padėjėjo darbo stažą arba teisės

---

⁸⁶ *Cit. op. 2*, p. 226.

⁸⁷ *Cit. op. 6*, p. 28.

⁸⁸ Teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklės, patvirtintos 2006 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-376 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 110-4180).

aktų nustatyta tvarka būti pripažintas advokatu bei išlaikyti kvalifikacijos egzaminą. Tuo tarpu juridinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, privalo savo įstatuose būti nurodęs veiklos tikslą, susijusį su verslo ir valdymo konsultacijų veikla, užtikrinti, kad ne mažiau kaip 1/3, bet ne mažiau kaip 2 juridinio asmens darbuotojai, vykdantys įmonės įstatuose nurodytą veiklą, tarp jų juridinio asmens vadovas, turėtų teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas bei tinkamai vykdyti mokestines prievoles pagal mokesčių įstatymus ir mokestinės paskolos sutartį (jeigu ji buvo sudaryta). LAT senatas yra išaiškinęs, jog jei nėra asmens sutikimo, jis negali būti paskirtas bankrutuojančios įmonės administratoriumi⁸⁹. Autoriaus nuomone, tai svarbus momentas, pabrėžiantis, jog Lietuvoje bankroto administratorius yra ne teismo pareigūnas, o privatus asmuo, užsiimantis tam tikros rūšies paslaugų teikimu.

Administratoriui nustatytas reikalavimas nuolat kelti kvalifikaciją (ABĮ 11 str. 11 d.). Bankroto administratorius (fizinis asmuo) ne mažiau kaip 32 valandas per metus dalyvauja mokymuose (kursuose, seminaruose ir pan.) Komisijos patvirtintų programų temomis. Komisijos nuostatus tvirtina ūkio ministras. Komisijos teikimu Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos gali sudaryti bendradarbiavimo sutartis dėl atitinkamų kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimo su aukštosioms mokykloms ir kitoms institucijoms⁹⁰.

Pagal ĮBĮ 11 str. 4 d. administratoriumi negali būti paskirtas bendrovės, kuriai iškelta bankroto byla, kreditorius (su kreditoriumi darbo santykiais susijęs asmuo ar, kai kreditorius juridinis asmuo, jo organų narys), asmuo, kuris pagal įstatymus ar kitus teisės aktus neturi teisės būti vadovu, jos valdymo organų narys, vadovas, jo pavaduotojai (direktoriai), vyriausiasis finansininkas (buhalteris), akcininkas, nuosavybės teise turintis arba turėjęs per paskutinius 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo daugiau kaip 10 procentų bankrutuojančios bendrovės arba šios bendrovės patronuojančios ar dukterinės įmonės akcijų. Šie apribojimai taikomi ir nurodytiems asmenims, kurie dirbo bankrutuojančioje bendrovėje ir buvo atleisti iš pareigų per paskutinius 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo. Administratorius negali turėti teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi. Juridinio asmens, turinčio teisę teikti bankroto administravimo paslaugas, vadovui, jo pavaduotojams (direktoriams), vyriausiajam finansininkui (buhalteriui), juridinio asmens organo nariams,

---

⁸⁹ *Cit. op.* 71, 12 p.

⁹⁰ *Cit. op.* 88, 2, 3, 4 p.

juridinio asmens dalyviams taikomi tokie pat administratoriui nustatyti apribojimai. Taigi siekiama absoliučiai užtikrinti administratoriaus bešališkumą bankrutuojančioje bendrovėje. Įtvirtintas draudimas turėti teisinį suinteresuotumą apima apskritai bet kokią galimą administratoriaus palankumą asmenims, su administruojama bendrove susijusiems ar nesusijusiems. Laikytina, jog bankroto administratorius veikia kaip bankrutuojančios bendrovės ir jos kreditorių interesų ir valios reiškėjas. Jo statuso sąlygojamos funkcijos bei pati veikla neturėtų kelti interesų konflikto, kuris pasireikštų šališkumu, nelojalumu administruojamai bendrovei ar sudarytų kliūtis šiems tikslams pasiekti. Praktikoje šiuo metu objektyviai galima (o tikriausiai ir pasireiškianti) teisinio suinteresuotumo prielaida yra vieno administratoriaus administruojamų įmonių tarpusavio ryšiai – skolos, įsipareigojimai ir t.t.⁹¹.

4. Likvidatoriaus kompetencija ir atsakomybė

Bendrovės valdymo organų (bendrovės vadovo ir, jei sudaroma – bendrovės valdybos) kompetencija likvidatoriui pereina nuo jo išrinkimo (paskyrimo) dienos. Likvidatoriaus paskyrimas nustatomas atsižvelgiant į CK 2.66 str. 5 d.⁹², t.y. įregistravus duomenis apie likvidatorių (likvidatorius) JAR. Išimtis nustatyta, kai likvidatorius skiriamas teismo sprendimu, kai bendrovės (jos valdymo organų/narių) veikla netinkama arba bendrovės steigimas pripažįstamas neteisėtu. Šiuo atveju bendrovės valdymo organų kompetencija nutrūksta ir pereina likvidatoriui nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo. Kaip minėta, esant tokiai situacijai, kol bendrovės akcininkai paskirs likvidatorių, veikia likvidatorius įstatymo pagrindu. Likviduojant bankrutavusią bendrovę savo veiklą (kaip likvidatorius) tęsia bankroto administratorius. Pastebėtina, jog nuo teismo nutarties pripažinti bendrovę bankrutavusia ir likviduoti bendrovę dėl bankroto įsiteisėjimo ar kreditorių susirinkimo sprendimo likviduoti bendrovę dėl bankroto, kai bankroto procedūros vykdomos ne teismo tvarka, priėmimo, įregistruojant statusą „bankrutavusi“, duomenų apie administratorių pakartotinai registruoti JAR nereikia⁹³.

Likvidatoriaus institutui *mutatis mutandis* taikomos CK 2 knygos VII skyriaus „Juridinio asmens organai“ nuostatos. Tačiau jos taikomos atsižvelgiant į specifinį likvidatoriaus veiklos tikslą – vykdyti bendrovės likvidavimo procedūras, t.y. nutraukti jos veiklą. Likvidatoriaus pareigos taip pat gali būti apibrėžtos steigimo dokumentuose ar

⁹¹ *Cit. op.* 28, p. 12, 13.

⁹² *Cit. op.* 2, p. 229.

⁹³ *Cit. op.* 33, 135 p.

likvidavimo sprendime bei kituose įstatymuose (pvz. [BĮ]). Kadangi likvidatoriui pereina vadovo teisės ir pareigos, jis tampa *inter alia* bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų perėmėju. Likvidatorius turi pareigą veikti protingai, sąžiningai, vengti interesų konflikto, lojalumo pareigą⁹⁴. Be abejo, šių pareigų turinys likvidavimo atveju šiek tiek modifikuojasi, turint omenyje likvidatoriaus veiklos tikslą – ne plėtoti, o užbaigti bendrovės veiklą.

Likvidatorius vykdo tiek vidines, tiek išorines bendrovės valdymo organų funkcijas. Vidinės funkcijos reiškia, jog likvidatorius turi įgaliojimus atlikti visus veiksmus, reikalingus užbaigti bendrovės likvidavimo procedūrą. Išorinės funkcijos pasireiškia likvidatoriaus įgaliojimais atstovauti bendrovę santykiuose su trečiaisiais asmenimis ir atstovauti bendrovę teismuose, kiek tai susiję su bendrovės likvidavimo procedūros užbaigimu⁹⁵. Niekas kitas, be likvidatoriaus ar jo paskirtų asmenų, negali sudaryti sandorių bendrovės vardu. Likvidatoriui taip pat pereina bendrovės akcininkų kompetencija dėl sandorių sudarymo. Taigi atitinkamai, kai bendrovės įstatai sudarant sandorius reikalauja ir visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimo⁹⁶, likvidatoriui jo gauti nereikia. Tačiau visuotinis akcininkų susirinkimas išlaiko kompetenciją atšaukti likvidavimą, tvirtinti metinę finansinę atskaitomybę ir pan.

Pažymėtina, jog pagal CK 2.111 str., likviduojama bendrovė gali sudaryti tik tuos sandorius, kurie yra susiję su bendrovės veiklos nutraukimu arba kurie numatyti sprendime likviduoti bendrovę. Paprastai tai apima tik tokius sandorius, kurie skirti turtui apskaityti, atsiskaityti su kreditoriais ir akcininkais, baigti vydyti sandorius ir veiksmingai per kiek įmanoma trumpesnę laiką nutraukti bendrovės veiklą. Tačiau priimant sprendimą likviduoti bendrovę gali būti nustatyti konkretūs veiksmai, kuriuos turi atlikti likvidatorius, ar nustatoma speciali likvidavimo procedūrų atlikimo tvarka arba kitokios bendrovės veiklos taisyklės, iki galutinai nutraukiama veikla. Todėl, jei numatoma, jog likvidavimo metu bendrovė turės sudaryti tam tikras sutartis, tiesiogiai nesusijusias su bendrovės veiklos nutarukimu (pavyzdžiui sutartį dėl naujos paskolos, reikalingos tam tikram projektui užbaigti), jos turėtų būti aptariamoms⁹⁷. Tokios taisyklės gali būti nustatomos taip pat bet kuriuo likvidavimo momentu, iki nors vienas bendrovės akcininkas gauna dalį bendrovės

---

⁹⁴ Apie fiduciarinių pareigų turinį žiūrėti: GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 127.

⁹⁵ *Cit. op.* 3, p. 413.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 - 1914), 34 str. 5 d.

⁹⁷ Bendrovės likvidavimo tvarka, likviduojamos bendrovės valdymas. Konsultacijos vadovui, Verslo žinios, 2006, 12.4.. p. 5.

turto⁹⁸. Vis dėlto, tokios taisyklės turėtų būti nukreiptos į likvidavimo tikslą – kuo greičiau nutraukti bendrovės veiklą. Tai neturi virsti bendrovės įprastinės veiklos tąsa.

Pagal Lietuvos teisę likvidatorius atsako bendrais civilinės atsakomybės pagrindais. Šaime kontekste reikia paminėti, jog 1987 m. ES Likvidavimo direktyvos projekte numatyta, jog nacionaliniai teisės aktai privalo reguliuoti likvidatoriaus civilinės atsakomybės apimtį. Nacionaliniai teisės aktai negali nustatyti, jog likvidatoriaus atsakomybės apimtis yra mažesnė, nei bendrovės valdymo organų. Bet kuriuo atveju nacionalinė teisė privalo reguliuoti likvidatoriaus atsakomybę ne tik bendrovės, bet ir kiekvieno akcininko bei kreditoriaus atžvilgiu⁹⁹.

Likvidavimo procese bendrovė paprastai nebevykdo savo įprastinės veikos. Tačiau Likvidatorius sudaro įvairiausių (dažnai didelės vertės) sandorių realizuodamas bendrovės turtą, paskirstydamas jį bendrovės kreditoriams, akcininkams ir pan. Tokia veikla yra susijusi su tam tikra rizika. Likvidatorius (administratorius) gali tyčia ar netyčia padaryti bendrovei ir jos kreditoriams žalos – iššvaisyti jos turtą, suklysti nurodydamas parduodamo turto kainas ir pan. Lietuvos teisės aktai nenumato privalomo likvidatoriaus (administratoriaus) civilinės atsakomybės draudimo. Atsižvelgiant į veiklos riziką, yra siūlymas tokį reikalavimą įtvirtinti¹⁰⁰.

---

⁹⁸ *Cit. op.* 2, p. 230.

⁹⁹ *Cit. op.* 3, p. 414.

¹⁰⁰ *Cit. op.* 28, p. 15.

IV. Likvidavimo procesas

Apie bendrovės likvidavimą likvidatorius turi viešai paskelbti įstatuose nurodytame dienraštyje 3 kartus ne mažesniais kaip 30 dienų intervalais arba viešai paskelbti įstatuose nurodytame dienraštyje vieną kartą ir pranešti visiems bendrovės kreditoriams raštu. Taip pat likvidatorius ne vėliau kaip pirmą viešo paskelbimo apie bendrovės likvidavimą dieną turi pateikti JAR tvarkytojui dokumentus, patvirtinančius sprendimą likviduoti bendrovę, ir duomenis apie save. ABĮ 73 str. 10 ir 11 d. šias pareigas priskiria būtent likvidatoriui. Ši ABĮ nuostata nelaikytina imperatyvia, todėl sistemiškai taikytinas CK 2.112 str. JAR minėtus duomenis gali pateikti ir subjektas, priėmęs sprendimą bendrovę likviduoti, arba jis gali pavesti tai atlikti kitam asmeniui. JAR nuostatai to nedraudžia. JAR nuostatų 139 p. numato, jog JAR tvarkytojui *inter alia* pateikiami sprendimas likviduoti bendrovę ir dokumentas, patvirtinantis duomenis apie likvidatorių ar likvidacinės komisijos pirmininką, jo teisių ribas, kuriame taip pat pateikiamas parašo pavyzdys. Taigi kol nepaskirtas likvidatorius, JAR teisinio statuso „likviduojama“ neregistruoja. Tokia nuostata, manytina, padeda išvengti situacijos, kai įregistravus likviduojamos bendrovės statusą jos valdymo organai toliau tęsia bendrovės veiklą, nes, kaip minėta, valdymo organų įgaliojimai nutrūksta paskyrus likvidatorių ir įregistravus duomenis registre.

Jei likviduojama bendrovė yra vertybinių popierių emitentas, kaip tai numato Vertybinių popierių įstatymas¹⁰¹, priklausomai nuo emitento dydžio, veiklos pobūdžio, nuo to, ar jo vertybiniais popieriais prekiaujama reguliuojamose rinkose ir kitų veiksmų, emitento esminiais įvykiais gali būti *inter alia* įgaliotų emitento organų ir (arba) kitų emitento organų priimtas ir (arba) siūlomas priimti sprendimas likviduoti emitentą¹⁰². Vertybinių popierių įstatymas esminį įvyki apibrėžia kaip su emitento veikla susijusį ir jam žinomą ar privalomą žinoti įvyki, galintį turėti didelį poveikį jo išleistų vertybinių popierių rinkos kainai. Likvidavimas dėl savo pasekmių, manytina, visada sukelia tokį poveikį. Emitentas privalo nustatyta tvarka informuoti visuomenę bei priežiūros institucijas apie visus su juo susijusius ir jam žinomus ar privalomus žinoti esminius įvykius.

---

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626), 2 str. 47 p.

¹⁰² Informacijos apie emitentų esminius įvykius atskleidimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos 2001 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 10 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 24-814), 6 p.

Apie tai, jog bendrovė yra likviduojama, likvidatorius turėtų informuoti bankus, kuriuose bendrovė turi sąskaitas. Tai reikalinga dėl to, kad likvidatorius galėtų perimti bendrovės sąskaitų valdymą. Likvidatorius turi pateikti JAR išduotą pažymą, kad bendrovei suteiktas likviduojamos bendrovės statusas, sprendimą paskirti likvidatorių ir asmens tapatybės dokumentą. Šių dokumentų pagrindu likvidatoriui suteikiama teisė pasirašinėti bendrovės vardu¹⁰³. Atitinkamai likvidavimo proceso pabaigoje reikia šias sąskaitas uždaryti¹⁰⁴.

Likvidatorius privalo nustatyti ir įvertinti bendrovės turtą, įsipareigojimus ir šiuo pagrindu sudaryti likvidavimo laikotarpio pradžios balansą. Jei bendrovės likvidavimas trunka ilgiau nei metus, po kiekvienų finansinių metų pabaigos ne vėliau kaip per 3 mėnesius likvidatorius sudaro metinę finansinę atskaitomybę ir likvidavimo ataskaitą. Šiuos dokumentus tvirtina visuotinis akcininkų susirinkimas. Su jais susipažinti turi teisę visi akcininkai ir kreditoriai (ABĮ 74 str. 3 d.).

Likvidatorius peržiūri ir užbaigia iki likvidavimo proceso pradžios sudarytus bendrovės sandorius, baigia vykdyti pagal juos bendrovės prisiimtas prievolės ir nutraukia galiojančias sutartis, kurios nėra ar negali būti įvykdytos. Taip pat išieškamos skolos iš bendrovės skolininkų. Paskyrus likvidatorių, patartina pasirašyti bendrovės veiklos laikotarpiu sudarytų sandorių perdavimo – priėmimo aktą. Galimi keli bendrovės galiojančių sutarčių užbaigimo būdai. Sutartys gali būti nutraukiamos jose nustatyta tvarka. Tam tikros sutartys ar atitinkami įstatymai gali numatyti bendrovės teisę vienašališkai nutraukti sutartį pranešant kitai šaliai prieš tam tikrą laiką. Pavyzdžiui, pagal CK 6.480 str. neterminuotos nekilnojamojo turto nuomos sutartys gali būti nutraukiamos įspėjus kitą šalį prieš tris mėnesius iki nutraukimo, jeigu sutartyje nenustatyti ilgesni įspėjimo terminai. Reikia pastebėti, jog įstatymai atskirai nenumato bendrovės teisės vienašališkai nutraukti sutartis su kontrahentais vien dėl statuso „likviduojama“ įgyjimo. Taigi jeigu konkrečioje sutartyje nėra numatyta vienašališko sutarties nutraukimo tvarka, likvidatorius privalo siekti sutarties nutraukimo šalių susitarimu. Jei nepavyksta susitarti, ginčas sprendžiamas teismine tvarka¹⁰⁵. Gali atsitikti taip, jog nutraukus sutartį, kita šalis įgyja teisę į nuostolių atlyginimą ir tampa bendrovės kreditoriumi. Kaip jau minėta, sutartys gali būti ne tik nutraukiamos, bet

---

¹⁰³ *Cit. op.* 97, p. 6.

¹⁰⁴ *Cit. op.* 6, p. 63.

¹⁰⁵ *Cit. op.* 97, p.8.

likvidatorius gali sudaryti ir naujas sutartis, kiek tai susiję su bendrovės likvidavimu ar numatyta likvidavimo sprendime.

Likviduojamos bendrovės turtas paskirstomas laikantis CK 2.113 str. nustatytos kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės.

Visų pirma, iš įkeisto turto vertės tenkinami likviduojamos bendrovės turto įkeitimu užtikrinti reikalavimai. Jei įkeisto turto vertės nepakanka, likusi reikalavimo dalis tenkinama trečiaja eile arba atitinkamai pirmąja ar antrąja, jei toks reikalavimas patenka į tokių reikalavimų apimtį. Jei parduodamo turto vertė viršija įkeitimu užtikrintą reikalavimą, likusi dalis panaudojama kitiems reikalavimams tenkinti. Manytina, jog iš konkretaus įkeisto turto tenkinami tik tuo turtu užtikrinti reikalavimai, t.y. vertės perviršis naudojamas tenkinti ne kitus įkeitimu užtikrintus reikalavimus, kuriems neužteko jiems užtikrinti įkeisto turto vertės, o pirmąja ir tolesne eile tenkintinus reikalavimus.

Visi kiti reikalavimai skirstomi į tris grupes. Pirmąja eile tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio sveikatos sužalojimo, susirgimo profesine liga arba žuvus dėl nelaimingo atsitikimo darbe, taip pat fizinių asmenų reikalavimai apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją. Likvidatorius darbo sutartis su bendrovės darbuotojais nutraukia Darbo kodekso nustatyta tvarka. Antrąja eile tenkinami reikalavimai dėl mokesčių bei kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų, dėl užsienio paskolų, kurioms suteikta valstybės arba Vyriausybės garantija. Trečiaja eile tenkinami visi likę kreditorių reikalavimai. Kiekvienos paskesnės eilės kreditorių (išieškotojų) reikalavimai tenkinami po to, kai visiškai patenkinti pirmesnės eilės kreditorių (išieškotojų) reikalavimai. Jeigu neužtenka lėšų visiems vienos eilės reikalavimams visiškai patenkinti, šie reikalavimai tenkinami proporcingai pagal priklausančią kiekvienam kreditoriui (išieškotojui) sumą. Kaip jau minėta, pagal ĮBĮ 7 str., jeigu tuo metu, kai bendrovė likviduojama, išaiškėja, kad ji negalės įvykdyti visų savo įsipareigojimų, likvidatorius privalo nedelsdamas sustabdyti visus mokėjimus ir ne vėliau kaip per 15 dienų nuo šios būklės nustatymo dienos pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo bendrovei. Visų pirma, tokia padėtis turėtų pasimatyti jau pačioje likvidavimo pradžioje, likvidatoriui patikrinus duomenis, dokumentus ir sudarius likvidavimo pradžios balansą. Vis dėlto, gali atsitikti taip, jog jau pradėjus skirstyti turtą, atsiranda iki tol nežinotų įsipareigojimų. Taigi likvidatorius privalo kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, o ne proporcingai skirstyti turtą. Apie šią situaciją jau buvo kalbėta aprašant likvidavimą dėl bankroto, kaip vieną iš

pagrindų. Šiame kontekste dar galima paminėti, jog, pavyzdžiui, Anglijoje egzistuoja viena iš likvidavimo formų – likvidavimas kreditorių naudai (angl. - *creditors' voluntary liquidation*), kai paaiškėja, jog bendrovė negalės įvykdyti savo įsipareigojimų. Tuomet šaukiamas kreditorių susirinkimas, kuris sprendžia ar kelti bendrovei bankroto bylą, ar paskirti likvidatorių, atliekantį likvidavimo procedūras ir išregistruoti bendrovę¹⁰⁶.

Pagal ABĮ 73 str. 13 d., atsiskaičius su bendrovės kreditoriais, likvidatorius išmoka sukauptą dividendą privilegijuotųjų akcijų su kaupiamuoju dividendu savininkams. Likęs bendrovės turtas paskirstomas akcininkams ir surašomi jo perdavimo aktai. Jei bendrovės akcijos suteikia nevienodas teises, dalijant turtą likvidatorius į jas turi atsižvelgti. Beje, turtas akcininkams negali būti dalijamas anksčiau nei praėjus dviems mėnesiams nuo paskelbimo apie bendrovės likvidavimą. Taip pat likvidatorius negali dalinti turto akcininkams, kol neišspręsti teisminiai ginčai dėl bendrovės skolų mokėjimo (jei tokių yra kilę) ir atsiskaityta su kreditoriais. Manytina, jog po tokių ginčų atsiradus papildomam bendrovės turtui ar įsipareigojimams, atsiskaitoma laikantis jau aptartos reikalvaimų tenkinimo eilės.

Jeigu likviduojama akcinė bendrovė, likvidatorius uždaro bendrąją vertybinių popierių sąskaitą AB „Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas“.

Likvidatorius perduoda likviduotos bendrovės dokumentus saugoti Archyvų įstatymo nustatyta tvarka. Bendrovės veiklos dokumentai, kurių saugojimo terminas, nustatytas teisės norminiuose aktuose, nėra pasibaigęs, turi būti perduoti savivaldybei, kurios teritorijoje buvo bendrovės buveinė iki jo išregistravimo iš juridinių asmenų registro¹⁰⁷. Jeigu dokumentai neperduodami saugojimui, likvidatorius teritoriniam archyvui turi raštu nurodyti priežastis¹⁰⁸.

Likvidatorius sudaro bendrovės likvidavimo aktą. Likvidavimo akte aprašoma likvidavimo eiga ir patvirtinama, kad atlikti visi su likvidavimu susiję veiksmai.

Likviduojant bendrovę dėl bankroto, administratoriaus funkcijos iš esmės yra tapačios. ĮBĮ papildomai administratoriui nustato keletą dar nepaminėtų pareigų.

Administratorius ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo nutarties likviduoti įmonę dėl bankroto įsiteisėjimo dienos privalo pateikti Įmonių bankroto valdymo departamentui prie ŪM duomenis apie bankrutavusią įmonę, o „Valstybės žinių“ redakcijai – šiuos duomenis paskelbti priede „Informaciniai pranešimai“, pateikti dokumentus JAR,

¹⁰⁶ *Cit. op.* 8, p. 524, 525.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1995, Nr. 107-2389), 17 str.

¹⁰⁸ *Cit. op.* 33, 142.4 p.

pranešti apie priimtą nutartį bankrutavusios bendrovės akcininkams, įgaliotam akcininkų atstovui, jei jis paskirtas, bendrovei paslaugas teikiančioms kredito įstaigoms, mokesčių, valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo administratoriams, Finansų ministerijai, jeigu bendrovė yra valstybės vardu gautos paskolos arba paskolos, kuriai suteikta valstybės garantija, gavėja, darbo biržai, taip pat Vertybinių popierių komisijai, jeigu likviduojama akcinė bendrovė.

Administratorius pateikia žalos atlyginimo prievolės dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga dokumentus ir žalos atlyginimo gavėjų duomenis jų gyvenamosios vietos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams, kai įstatymo numatytu atveju žalos atlyginimo mokėjimas pereina valstybei. Taip pat, įstatymų nustatyta tvarka sutvarko ir palaidoja pavojingas gyventojams ir aplinkai atliekas.

Likvidavimo balansą ir likusio turto grąžinimo, nurašymo arba perdavimo aktus administratorius kartu su Aplinkos ministerijos regioninio departamento pažyma, taip pat pažyma, patvirtinančia, jog yra visiškai baigtas išmokų iš Garantinio fondo išmokėjimas bankrutavusios įmonės darbuotojams pateikia teismui, kuris šiuo pagrindu priima sprendimą dėl bendrovės pabaigos.

Kaip panaudoti neparduotą turtą, sprendžia kreditoriai, kurių reikalavimams tenkinti neužteko lėšų. ĮBĮ 33 str. 4 d. nustato, jog jeigu per 24 mėnesius nuo teismo nutarties pripažinti bendrovę bankrutavusia įsiteisėjimo dienos lieka neparduoto bei kreditoriams neperduoto bankrutavusios bendrovės turto ir nepatenkintų kreditorių reikalavimų, likvidavimo procedūra laikoma baigta. ĮBĮ 33 str. 4 d. įpareigoja nurašyti likusį bendrovės turtą, o nekilnojamąjį turtą perduoti savivaldybei. Kai kurių autorių nuomone įstatymas aiškiai ir nedviprasmiškai įpareigoja užbaigti įmonės likvidavimo procedūras ir priimti sprendimą dėl įmonės pabaigos¹⁰⁹.

Pastebėtina, jog teismai kartais formaliai taiko ĮBĮ nuostatas, reguliuojančias likvidavimo procedūros trukmę, ir suėjus 24 mėnesiams, nežiūrint į tai, kad bankrutuojanti bendrovė vis dar bylinėjasi dėl atskirų sandorių teisėtumo ar skolų priteisimo, priima sprendimą dėl įmonės pabaigos. Nei CPK, nei ABĮ konkrečiai nėra numatyta šio termino pratęsimo ar atnaujinimo galimybė. Vis dėlto, įvertinus tai, kad šis terminas yra procesinis, darytina išvada, jog suinteresuoto asmens prašymu jis gali būti atnaujinamas, tačiau tai gali būti daroma ne vėliau kaip iki bendrovės pabaigos, t.y. išregistravimo iš JAR¹¹⁰.

---

¹⁰⁹ *Cit. op.* 10, p. 153.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 150.

V. Likviduotos bendrovės išregistravimas.

Bendru atveju, atlikęs anksčiau minėtus veiksmus, likvidatorius pateikia JAR tvarkytojui dokumentus, reikalingus likviduotai bendrovei išregistruoti:

- prašymą išregistruoti likviduotą juridinį asmenį¹¹¹;
- likvidavimo aktą;
- bendrovės registravimo pažymėjimo originalą, išskyrus atvejus, kai likvidavimo akte nurodyta, kad bendrovės registravimo pažymėjimo originalas prarastas, ir pridėtas dokumentas, patvirtinantis, kad apie registravimo pažymėjimo praradimą paskelbta viešai;
- teritorinio archyvo išduotą pažymą apie dokumentų atidavimą saugoti arba pažymą, kad dokumentai neperduoti saugoti.

JAR tvarkytojas, gavęs šiuo dokumentus ir teritorinės VMI pranešimą bendrovės atsiskaitymą su biudžetais ir fondais arba pranešimą, kad teritorinė VMI neturi duomenų apie bendrovės atsiskaitymą su biudžetais ir fondais, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas išregistruoja juridinį asmenį¹¹².

Nei CK, nei ABĮ nenumto VMI pranešimo kaip būtinos sąlygos bendrovės išregistravimui. Todėl kyla klausimas, ar pagrįstai poįstatyminiame teisės akte nustatytas toks reikalavimas.

CK 1.1 str. nustato, jog CK reglamentuoja *inter alia* asmenų turtinius santykius. Bendrovės likvidavimas, taip pat ir likvidavimo procedūros dalis – atsiskaitymas su bendrovės kreditoriais laikytinas turtiniu santykiu. Pagrindinis kriterijus, pagal kurį nustatoma, santykis yra civilinis ar ne, yra santykio pobūdis, jo turinys. Santykio subjektai nėra skiriamasis civilinių santykių bruožas. Tai, kad vienas iš turtinio santykio subjektų yra valstybė, savivaldybė ar jų institucija, savaime nereiškia, jog santykis nėra civilinis. Santykis yra civilinis ar ne, lemia subjektų tarpusavio padėtis – jeigu santykiui nėra būdingas valdžios ir pavaldumo principas, o valstybė, savivaldybė ar jų institucija veikia kaip civilinės teisės subjektas, santykis yra civilinis. Šioje situacijoje valstybė, savivaldybė ar jų institucija veikia kaip bendrovės kreditorius likvidavimo procese ir tai laikytina civiliniu teisiniu santykiu¹¹³.

---

¹¹¹ Dėl Juridinių asmenų registruoti teikiamų prašymų, pranešimų ir kitų formų patvirtinimo. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. 1R-204 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 79 - 3120), priedas JAR-4.

¹¹² *Cit. op.* 33, 92.9, 142, 143 p.

¹¹³ *Cit. op.* 78, p. 55-59.

CK 1.3 str. 1 d. pagrindiniu civilinės teisės šaltiniu pripažįstamas įstatymas. Civilinės teisės šaltiniu CK 1.3 str. 3 d. pripažįstami ir poįstatyminiai teisės aktai – Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų priimti aktai. Tačiau Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos gali priimti teisės aktus civilinės teisės klausimais tik CK ir kitų įstatymų numatytais atvejais ir tik įstatymų numatyta apimtimi. Jeigu CK ar kitame įstatyme nenumatyta Vyriausybės ar kitos valstybės institucijos teisė priimti teisės aktą tam tikrais tikslais, nei vyriausybė, nei kita valstybės institucija, neturi teisės reglamentuoti civilinių santykių, o priimtus tokius aktus būtina pripažinti prieštaraujančiais įstatymui. Toks aktas prieštaraujantis CK ar kitam civiliniam įstatymui neturi būti taikomas¹¹⁴.

Taigi minėto reikalavimo dėl VMI pranešimo įtvirtinimas Vyriausybės nutarimu patvirtintuose JAR nuostatuose pripažintinas prieštaraujančiu CK ir negaliojančiu remiantis CK 1.3 str. 4 d.

Kita vertus, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie FM viršininko įsakymu patvirtintų Likviduojamų įmonių atsiskaitymo su valstybės (savivaldybės) biudžetu bei fondais pažymos formos nustatymo ir išdavimo taisyklių¹¹⁵ 11 punktą numato, kad aptarnavimo poskyris, išanalizavęs likviduojamos bendrovės pateiktą nustatytos formos prašymą, apie tą įmonę turi surinkti taisyklėse nurodytą informaciją, pagal kurią būtų galima nuspręsti, ar bendrovė vykde ūkinę komercinę veiklą ir ar reikia atlikti mokestinį patikrinimą. Taigi reikalavimas prieš išregistruojant bendrovę gauti VMI pranešimą apie atsiskaitymą su valstybės (savivaldybės) biudžetais ir pinigų fondais, *inter alia* užtikrina, kad likviduojama bendrovė nebus išregistruota iš JAR, kol nėra baigtas bendrovės mokestinis patikrinimas, jeigu buvo nuspręsta tokį patikrinimą atlikti.

Taigi kai kurie autoriai¹¹⁶ siūlo atsisakyti reikalavimo privalomai gauti VMI pranešimą apie bendrovės atsiskaitymą su biudžetais ir pinigų fondais, tačiau siekiant, kad iš JAR nebūtų išregistruota bendrovė, kuriai nebaigtas atlikti mokestinis patikrinimas, įtvirtinti reikalavimą, jog likvidatorius, atlikęs juridinio asmens likvidavimo procedūrą, teikdamas JAR prašymą išregistruoti juridinį asmenį, privalo savo parašu patvirtinti, kad dokumentų dėl likviduotos bendrovės išregistravimo iš JAR pateikimo dieną VMI nėra priėmusi sprendimo dėl bendrovės mokestinio patikrinimo ir jo neatlieka.

---

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 69-72.

¹¹⁵ Patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 2000 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr.103 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 42-1220).

¹¹⁶ *Cit. op.* 6, p. 66.

Praktikoje galimi atvejai, kad baigus bendrovės likvidavimo procedūrą ir išregistravus bendrovę iš JAR paaiškėja, jog bendrovė dar turi neperduotų prieš tai nežinomų ar niekieno neperimtų teisių, pareigų ir (arba) turto ir dėl to turi būti atlikti tam tikri likvidatoriaus veiksmai. Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja tokių atvejų, todėl kyla klausimas, kaip tokiais atvejais padalinti, perduoti ir perleisti tokias teises pareigas ar turta. Ūkio ministerijos užsakyму atliktos studijos rengėjai siūlo nustatyti, jog paaiškėjus aplinkybėms, kad išregistruota bendrovė turi turto ar kitų susijusių spęstinų klausimų, JAR tvarkytojas turėtų paskirti turto administratorių, kuris administruotų turta ar veikla ir kurio tikslas būtų padalinti, perduoti ar perleisti likusias bendrovės teises, pareigas ir (arba) turta pagal bendrovės likvidavimo procedūra¹¹⁷.

Bankroto atveju įsiteisėjus teismo sprendimui dėl bendrovės, taip pat kreditorių susirinkimui priėmus sprendimą dėl bendrovės pabaigos, kai bankroto procedūros vykdomos ne teismo tvarka, likvidatorius ne vėliau kaip per 5 dienas nuo sprendimo įsiteisėjimo (kreditorių sprendimo priėmimo) JAR tvarkytojui pateikia šiuos dokumentus:

- prašymą išregistruoti bendrovę¹¹⁸;
- dokumentą, patvirtinantį sprendimą dėl bendrovės pabaigos;
- bendrovės registravimo pažymėjimo originalą;
- teritorinio archyvo pažymą apie dokumentų atidavimą saugoti;
- bankų ir kitų kredito įstaigų, aptarnavusių juridinį asmenį, sąrašą;
- steigimo dokumento originalą.

Pastebėtina, jog lyginant su bendrovės išregistravimu ne dėl bankroto, nereikalaujama gauti VMI pranešimą apie bendrovės atsisakaitymą su biudžetais ir fondais, tačiau papildomai nustatytas reikalavimas pateikti bankų ir kitų kredito įstaigų, aptarnavusių juridinį asmenį, sąrašą bei steigimo dokumento originalą. Tai atitinka ĮBĮ 32 str. 5 d. reikalavimus. Vis dėlto, nėra numatyta galimybės nepateikti bendrovės registravimo pažymėjimo originalo, steigimo dokumento originalo, jei jie yra prarasti.

JAR tvarkytojas, gavęs minėtus dokumentus, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas išregistruoja bendrovę ir atlieka kitus veiksmus, nurodytus ĮBĮ, t.y. apie išregistravimą praneša mokesčių, valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo administratoriams bei bankams ir kitoms kredito įstaigoms, aptarnavusioms įmonę.

---

¹¹⁷ *Ibidem.*, p. 68.

¹¹⁸ JAR 4 forma.

Pagal Tarybos reglamentą dėl dėl Europos bendrovės (SE) statuto 63 str., likviduojant SE, jos atžvilgiu taikomos tos pačios nuostatos, kaip ir akcinėms bendrovėms, taip pat nuostatos dėl sprendimų priėmimo visuotiniame akcininkų susirinkime¹¹⁹. Taigi SE likviduojama bendra bendrovių likvidavimo tvarka.

Kyla klausimas, kaip turi būti traktuojamas SE buveinės perkėlimas į kitą valstybę. Kaip minėta, CK 2.106 str. nustatytas likvidavimo pagrindų sąrašas yra baigtinis ir jame toks pagrindas neegzistuoja. Kita vertus, Tarybos reglamente, kuris yra tiesiogiai taikomas teisės aktas, nedviprasmiškai pasakyta, jog SE registruota buveinė gali būti perkeliama į kitą valstybę narę laikantis reglamento nuostatų ir toks perkėlimas nereiškia, kad SE yra likviduojama ar kad įsteigiamas naujas juridinis asmuo¹²⁰.

---

¹¹⁹ 2001 m. spalio 8 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto (OL, 2001 L 294/1, p. 251).

¹²⁰ *Ibidem*, 8 str.

Išvados

1. Bendrovės pabaigos ir likvidavimo sąvokos nėra tapačios. Bendrovės likvidavimas apima tik tuos pasibaigimo atvejus, kai bendrovės veikla nutrūksta, turtas paskirstomas kreditoriams ir dalyviams, o bendrovės teisės ir pareigos nepereina kitiems juridiniams asmenims.
2. Kyla abejonių, ar ABĮ pagrįstai nustatytas reikalavimas visuotiniam akcininkų susirinkimui priimti sprendimą likviduoti pasibaigus laikotarpiui, kuriam buvo įsteigta bendrovė, nes pagal CK likviduojamos bendrovės statusas įgyjamas nepriklausomai nuo to, ar visuotinis akcininkų susirinkimas priima sprendimą dėl bendrovės likvidavimo šiuo pagrindu.
3. Bendrovės likvidavimo ir bankroto procedūrų santykis pasireiškia dviem aspektais. Likvidavimas gali pasireikšti kaip pasekmė pripažinus bendrovę bankrutavusia arba likvidavimo procese paaiškėjusios aplinkybės gali būti pagrindas pradėti bankroto procedūrą.
4. Jei likvidavimo metu nustatoma, jog bendrovė neturi pakankamai turto atsiskaityti su kreditoriais, likvidatorius turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Galimos situacijos, kai teismas atsisako kelti bankroto bylą. Lietuvos teisė nenumato mechanizmo tokioms bendrovėms likviduoti.
5. Likvidavimas kaip priemonė, kai nustatoma netinkama bendrovės veikla, labiau primena baudžiamojo pobūdžio, o ne civilines priemones. Tai, kad ši priemonė priskiriama civilinei atsakomybei, yra dviprasmiška kitų teisės šakų, pavyzdžiui baudžiamosios, atžvilgiu. BK nėra nurodyta, jog likvidavimo bausmė gali būti taikoma tik išimtiniais atvejais, tačiau tai akcentuojama doktrinoje. Nors toks aiškinimas yra plečiamasis, šiuo atveju jis galimas ir pateisinamas, nes yra naudingas teisiamajam.
6. Šiuo metu Lietuvoje yra daug „mirusių“ bendrovių. Tokių bendrovių neišregistravimas apsunkina registru darba, lemia klaidingos informacijos apie bendrovių veiklą apimtį, didina mokesčių administravimo išlaidas, iškreipia duomenis apie šalies verslo pajėgumą, riboja pavadinimų pasirinkimo galimybes.
7. Lietuvos teisės aktai nenumato veiksmingų instrumentų paspartinti likvidavimą tų bendrovių, kurios turi likviduojamos statusą, bet dėl tam tikrų priežasčių nebaigia likvidavimo procedūrų.

8. JAR, nustatydamas 2.70 str. numatytus priverstinio likvidavimo pagrindus, turi iš esmės įsitikinti, jog bendrovė yra „mirusi“, panaudodamas nemažai tiek žmogiškųjų, tiek materialinių išteklių. Tuo tarpu net ir realiai „mirusios“ bendrovės likvidavimas šiuo pagrindu gali nutrūkti nemotyvuotu bendrovės atsiliepimu. Viena vertus, tai užtikrina, kad nebus išregistruojamos veikiančios bendrovės, kita vertus, apsunkina šio pagrindo taikymą.
9. Kadangi dažnai JAR iniciatyva likviduojamos bendrovės neturi turto, likvidavimas apmokamas iš valstybės biudžeto, todėl kyla reikalingų lėšų problema. Siūloma supaprastinti tokių nemokių bendrovių likvidavimą, taip pat siūloma nustatyti, kad pareiškimas dėl bendrovės likvidavimo JAR tvarkytojo iniciatyva teisme būtų nagrinėjamas supaprastinta LR Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriuje nustatyta tvarka, taip sumažinant kaštus ir paspartinant likvidavimą.
10. Teismui pripažinus bendrovės steigimą negaliojančiu, tai yra tik pagrindas pradėti likvidavimą. Šiuo pagrindu negalima bendrovės išregistruoti be likvidavimo procedūros.
11. Lyginamuoju aspektu, Lietuvos teisėje nustatyti likvidavimo pagrindai iš esmės sutampa su užsienio šalyse nustatytais likvidavimo pagrindais. Lietuvos teisės sistemą sėkmingai galėtų papildyti pagrindas, numatytas Anglijoje, kai gali būti priimamas nemokios bendrovės akcininkų sprendimas likviduoti bendrovę kreditorių naudai.
12. Iki to laiko, kol visuotinis akcininkų susirinkimas paskirs likvidatorių, likvidatoriaus pareigas tam tikrais atvejais atlieka Vyriausybės įgaliota institucija. Vyriausybė iki šiol nėra priėmusi nutarimo šiuo klausimu ir kiekvienu *ad hoc* atveju įgalioja konkretų asmenį ar instituciją. Pažymėtinas LAT išaiškinimas, jog visuotinio akcininkų susirinkimo iš anksto nurodytam likvidatoriui teikiamas prioritetas.
13. JAR taisyklės ir CK nenumato likvidatoriaus pavadavimo. Taigi šiuo metu ABĮ 73 str. 5 d. praktiškai yra neįgyvendinama. Tokiais atvejais likvidatorius paprastai duoda įgaliojimą kitam asmeniui.
14. ABĮ įstatymas nepagrįstai apriboja juridinių asmenų teisę būti paskirtiems likvidatoriumi. Tai prieštarauja subjektų lygiateisiškumo, proporcingumo reglamentuojant civilinius santykius principams. Kitas juridinių asmenų teisinės formas reglamentuojantys teisės aktai tokio apribojimo nenustato.

15. Atsižvelgiant į tai, kad likvidatorius (administratorius) atlieka veiksmus, kurie dažnai susiję su nemaža rizika, siūloma tokiems asmenims nustatyti privalomai draustis savo civilinę atsakomybę.
16. Poįstatyminiame teisės akte - JAR nuostatuose - nepagrįstai nustatomas reikalavimas bendrovę iš JAR išregistruoti tik gavus VMĮ pranešimą apie atsiskaitymą su biudžetais ir pinigų fondais. Kita vertus, šis reikalavimas užtikrina, kad nebus išregistruota bendrovė, kuriai atliekamas mokestinis patikrinimas.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai:

1. 2001 m. spalio 8 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto (OL, 2001 L 294/1, p. 251);
2. 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo (OL, 1968 L 65/8, p. 3);
3. 1989 m. gruodžio 21 d. Dvyliktoji bendrovių teisės Tarybos direktyva 89/667/EEB dėl vienanarių uždaryjū akcinių bendrovių (OL, 1989 L 395/40, p. 104);
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741);
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262);
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340);
7. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1985, Nr. 1 – 1);
8. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626);
9. Lietuvos Respublikos europos bendrovių įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 78-2710);
10. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 63 - 2243);
11. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271);
12. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 110 - 3992);

13. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010);
14. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 - 1914);
15. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262);
16. Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 86-2043);
17. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 68-1633);
18. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 84 - 2000);
19. Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1995, Nr. 107-2389);
20. Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1991, Nr. 13-328);
21. Juridinių asmenų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. 1407 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 107-4810);
22. Kasos aparatų diegimo ir naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1283 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 82 - 3522);
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimas Nr. 831 Dėl valstybės institucijų įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos aprašo, bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytinių tvarkos aprašo patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo“ papildymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 58 - 2090);
24. Mokesčių mokėtojų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 6 d. nutarimu Nr. 1059 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 77-2333);

25. Juridinių asmenų registro tvarkymo taisyklės, patvirtintos Teisingumo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. 1R - 503 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2007, Nr. 128-5230);
26. Dėl Juridinių asmenų registruoti teikiamų prašymų, pranešimų ir kitų formų patvirtinimo. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. 1R-204 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 79 - 3120);
27. Teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklės, patvirtintos 2006 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-376 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 110-4180);
28. Informacijos apie emitentų esminius įvykius atskleidimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos 2001 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 10 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 24-814);
29. Mokesčių administratoriaus poveikio priemonių taikymo veiklos nevykdantiems juridiniams asmenims taisyklės, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2005 m. spalio 17 d. įsakymu Nr. VA-70 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2005, Nr. 126-4524);
30. Įregistravimo į Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registrą / išregistravimo iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro taisyklės, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. birželio 22 d. įsakymu Nr.178 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 66-2744);
31. Likviduojamų įmonių atsiskaitymo su valstybės (savivaldybės) biudžetu bei fondais pažymos formos nustatymo ir išdavimo taisyklės, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 2000 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr.103 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 42-1220);

Travaux préparatoires

1. Dėl LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 16 straipsnio ir LR Civilinio kodekso 2.39, 2.40, 2.47, 2.49, 2.52, 2.57, 2.58, 2.64, 2.65, 2.66, 2.70, 2.71, 2.72, 2.100, 2.102, 2.106 straipsnių pakeitimo įstatymų projektų. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Aiškinamasis raštas. 2007 m. spalio 11 d.

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Namų advokatas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002;
2. GOODE, R. *Principles of Corporate Insolvency Law*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2005;
3. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007;
4. JAZBUTIS, R. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos. Teisės problemos, 2004, nr. 3 (45), p. 5 –21;
5. KEENAN, D. J.; SMITH, K.; BISACRE, J. R. *Company law*. 12th ed. Edinburgh: Pearson Education Limited, 2002;
6. LAPIENĖ, M. Juridinio asmens likvidavimas mokesčių administratoriaus iniciatyva. Juristas, 2006, nr. 7 – 8, p. 41 – 44;
7. LAWIN. Bendrovės likvidavimo tvarka, likviduojamos bendrovės valdymas. Konsultacijos vadovui, Verslo žinios, 2006, 12.4.
8. MIKUCKIENĖ, V. *Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai*: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
9. MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001;
10. MIKELĖNAS, V., *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002;
11. RADZEVIČIUS, D. Siūloma supaprastinti įmonių vaiduoklių likvidavimo procedūras. Juristas, 2006, nr. 4, p. 45;
12. SOLOVEIČIKAS, D. Juridiniams asmenims taikomos bausmės, baudžiamojo poveikio priemonės ir jų ypatumai: analizė. Teisė, 2006, nr. 59, p. 107 – 127;
13. VANESSA, E. *Europos sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002;
14. WERLAUFF, E. *EC Company law. The common denominator for business undertakings in 12 states*. Aalborg, 1993;

Teismų praktika:

1. Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Marleasing v La Comercial Internacional de Alimentacion* C-106/89 [1990] ECR I-4135.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose, kat. 125;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Khartli“ v. UAB Diagnostikos poliklinika*, 3K-3-16/2005, kat. 27.11;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 23 d. konsultacija A3-118 dėl kai kurių Civilinio kodekso normų taikymo;
5. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje *pagal V. D. atstovo atskirąjį skundą*, Nr. 2-108/2007;
6. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *pagal likviduojamos dėl bankroto akcinės bendrovės „Sunonis“ administratoriaus uždarosios akcinės bendrovės „Versluva“ atskirąjį skundą*, Nr. 2-576/2006;
7. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *pagal likviduojamos žemės ūkio bendrovės „Pagynės paukštynas“ atskirąjį skundą*, Nr. 2-416/2003;
8. 2006 m. rugsėjo 5 d. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-688-497/2006.

Elektroniniai dokumentai:

1. MIZARAS, V., *et al. Bendrovių likvidavimo teisinio reglamentavimo analizė*. Taikomas mokslinis tyrimo darbas. 2006. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc7/Studija-likvidavimo-all%20parts-final-LT.pdf>>
2. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. *Valstybinių registrų administravimas*. Valstybinio audito ataskaita, Nr. VA-40-3P-16. 2007, Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/n/auditas_ataskaita.php?1726>

Santrauka

Lietuvoje vienas iš bendrovės pabaigos pagrindų yra bendrovės kaip juridinio asmens likvidavimas, kuomet nutraukiama bendrovės veikla, turtas paskirstomas kreditoriams ir akcininkams, bendrovė išregistruojama, o teisės ir pareigos nepereina kitiems juridiniams asmenims. Tinkamas likvidavimo reglamentavimas ir taikymas yra būtina sąlyga norint pasiekti likvidavimo tikslą – tinkamai nutraukti bendrovės dalyvavimą civiliniuose santykiuose, derinant viešąjį interesą ir bendrovės kreditorių bei savininkų interesus. Šiame darbe nagrinėjami likvidavimo teisinio reglamentavimo ir taikymo trūkumai, nes tik juos nustačius ir eliminavus įmanomas teisinės sistemos tobulinimas. Tuo tikslu nuosekliai analizuojami bendrovių likvidavimo pagrindai, pavyzdžiui, bankrutavusios bendrovės likvidavimas ar likvidavimas Juridinių asmenų registro iniciatyva, likvidatoriaus statuso klausimai, tokie kaip likvidatoriaus skyrimas, atšaukimas, pavadavimas, reikalavimai likvidatoriui, jo kompetencija ir atsakomybė, taip pat likviduotos bendrovės išregistravimo klausimai, pavyzdžiui, Juridinių asmenų registrai pateiktini dokumentai. Analizuojant minėtus institutus, keliami įvairūs su jų reglamentavimu ir taikymu susiję klausimai, identifikuojami probleminiai aspektai, jie analizuojami ir pateikiami galimi jų sprendimo būdai.

Summary

Public and private limited companies under Lithuanian law may be dissolved in several different ways. Only one of these cases is liquidation. This covers both – voluntary liquidation when company members decide to dissolve the company, pay out its creditors and divide its net capital among themselves and compulsory liquidation decided by court or creditors meeting including liquidation as conclusion of bankruptcy proceedings or liquidation initiated by the Registrar. Proper regulatory framework and application is the main condition on purpose to wind-up the company duly and at the same time to reach the balance between interests of company members, creditors and society which in many ways differs markedly. It is a matter of primary importance to analyze and identify the regulatory framework and application issues of corporate liquidations. In this study author analyzes such issues as legal grounds of liquidation, status of liquidator, liquidation proceedings, documents which are necessary to wind-up the company etc. Author identifies problems and in many cases offers a possible solution.